

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennytte forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Efterretninger

angaaende

B y e n R i b e ,

udgivne

som Indbydelseskrift til den offentlige
Examen i Ribe-Cathedralskole

1839.

Syvende Samling.

Af

Dr. N. N. Thorup,
Rector, Professor, Ridder af Dannebrog.

R i b e 1 8 3 9 .

Trykt hos Chr. Sal. Hyphoff.

Nørtsættelse og Slutning

af

de i Programmerne for 1833 og 1835

meddeelte

Antiquariske Bidrag

til

Nibe-Byes Beskrivelse.

(Med en lithograferet Grundtegning af Byen)

Min Giæld til Læserne af vore Programmer har jeg denne Gang afdraget. Helsket er ikke betydeligt i Forhold til den Umag, som det har kostet at samle. Wel muligt, at min Tid og Glid kunde have været nytigere anvendt paa Undersøgelse af mere almindelig Interesse end denne, som kun tør vente Paaskjonnelse hos dem, der enten elste Ribe som Fædre og Levested, eller sætte pris paa saadanne Bøger, som Terpagers Ribe, og Alt, hvad der kan bidrage til flige Værkers Fuldstændighed og Berigstigelse.

Blandt disse sidste Læsere er jeg dog saa veldig at kunne nævne Hr. Conferentsraad Engelsroft, som den der først har opmuntræt mig til Arbeider i denne Retning, ligesom og Hr. Conferentsraad Werlauff og Hr. Justitsraad Molbeck, der begge have værdiget mine og mine Medlæreres Programmer af historisk Indhold en anbefalende Bedsmmelje. Med oprigtig Uttring af den Taknemmelighed, jeg skolder disse høitagede Beskyndere, leverer jeg her mit sidste Bidrag til Ribe Bys antiquariske Bestrielse.

I øvrigt benytter jeg denne Leilighed til ogsaa at bevidne den gamle Bø og Skole, til hvilke en Række af Indbodusesskrifter har været indviet, de Fællesskab af Hengivenhed og Kiærlighed, som ledsgagede mig under Arbeidet, og som i den nærmest henrundne Tid have fundet no og oplivende Næring.

Tborup.

M e t t e l s e r.

S. 8, §. 3 fra neden hans Jessen I. Hans Jessen.

— 10, Note 2, 1670—80 I. 1570—80,

— 14, Linie 18 kisbt af Regel Skomager I. Peder Notler.

— 34, — 12 udeholder I. udholder.

Min Formodning om Wunderboden i Grønnegade (S. 7) er,
— som jeg siden har seet —, den samme, der anføres i Danse Atlas S.
653, hvorfra jeg dog ikke er mig bevidst at have hentet den.

Da Grundtegningen savner en Maalestok, bemærkes, at hele Udkastet,
om ikke just i enhver Ubetrydelighed, staar i Forhold til Domkirken, hvil-
kengde er 100 Alen.

SProgrammet for 1833 tog jeg Uffsed fra mine Læsere paa det Sted, hvor St. Clemens Kirke formodentlig har staet. Da jeg imidlertid ikke har opdaget noget Document, som kunde bringe denne sandsynlige Formodning, hvori Terpager, Forfatteren af den Danske Atlas, og Galthen ere enige med mig, til fuldkommen Vished, meddeles her blandt Vilagene, under N. 1, det forrige Gang omtalte Skjødebrev af 1395, i hvilket St. Clemens Kirke nævnes, og hvorfra man seer, at der har ligget en Gade østen for Kirkegaarden og et Stræde eller, som man her kalder det, en Slippe norden for samme. Af den sidste er nu intet Spor tilbage, og ligesaalidet af den første, hvis denne ellers, som det synes, er forskjellig fra Graahrsdregade.¹⁾ Dersom altsaa Galthen har nogen Hjem-

1) Forskjellig fra Graahrsdregade er idermindste den, hvorom det hedder i den gamle Jordebog: Ich hauer Boen en Gadsh, som gaaer østen fra St. Clemenskirke och sier til Gadhen. Som Claus Schested haffuer lugt eptter paa den Ende til Kirkegaarden.

mel for sin Clementsgaath og Skovgaathsslippe, (den første anføres ogsaa af Terpager og Hofmann,) maatte man vel sege dem her, østen og norden for St. Clemens Kirke.

At jeg aldeles ikke kan ansee Grydergaden for at være den forrige Clemensgade, følger af mine i oven nævnte Program, S. 37, fremsatte Anstuelser. Hvad den Danske Atlas iøvrigt, uden at angive sin Kilde, bemærker: at St. Clemens Kirkegaard nævnes 1264, samt at Thuro Hartbo blev der begravet 1330, findes i Necrol. Ripense.¹⁾ Nesten har Forfatteren øst af Terpager.²⁾ Fra St. Clemens Fjerding begiver jeg mig da med Læsernes Tilladelse, og opmuntrer ved velvillige Paamindelser om Fortsættelsen, til

Den sidste Fjerding.

Den bestaaer af 1, en Deel af Grønnegade, 2, en Deel af Storegaden, 3, Fistergaden, 4, Skibbroen, 5, en Deel af Mellemdammen og endelig 6, en Deel af Nørreportsgaden, foruden adskillige saakaldte Slipper imellem disse Gader indbyrdes.

Til dette Qvarter maatte altsaa den gamle Vormandsgade henregnes, hvis Terpagers: "hodie Nederdam" var rigtigt. Men at det er urigtigt, har jeg i mit forrige Program bemærket, uden dog at anføre mine Grunde. Han omtaler nemlig selv, S. 112, en Gaard, som ligger imellem Grønnergade og Vormandsgade. Hvorledes vil dette funne passe sig paa Nederdammen eller, med det nu almindeligere Navn, Nørreportsgade? Man maa naturligvis forestille sig begge de Gader, mellem hvilke Huset laa, som jevnst-

¹⁾ Lægebek's Scriptores r. d. T. v. p. 542 og 543.

²⁾ R. C. p. 58 og 383.

des løbende, saaledes som for Exempel Grønnegade og Fisfgangade. Uden at have undersøgt Sagen nærmere foretrak jeg da med Danske Atlas, S. 621, at antage sidstnævnte Gade for Normandsgade. Men heller ikke denne Hypothes, som vistnok hidrører fra Grønlund, hvis Bidrag til Danske Atlas nævnes i Fortalen til den 4de Deel, vil kunne holde Prøve. Af en Antegnelse i Skolens Exemplar af Ripæ Cimbricæ seer jeg, at Grønlund har bygget denne Formodning paa følgende Sted i den gamle Jorddebog: "Nør up i den samme Gad (Grønnegade) oc northølegh i Ga- den hauer Byen eth Herding Stig, som gar fra Grøn- negadh oc vesten til den Gad, som faldes Normands- gadh." Men Fisfgangade ligger jo ikke vesten, men i vestimod østen for Grønnegade. Desuden nævnes flere Gange paa samme Side i Jorddebogen Fisfgangaden udtynkeligen. Af det anførte Sted maatte man altsaa snarere slutte, at Normandsgade var et ældre Navn paa Præstegade, som ligger vesten for Grønne- gade. Og at det virkelig forholder sig saaledes, viser Necrologium Ripense, p. 544, hvor det hedder, at Marqvard Skinkel ligger begravet paa vor Frue Kir- kegaard ved Staenten, hvorigjennem man gaaer til Normandsgaden (*juxta transitum dictum stæet, qui ducit ad Normangathæ*).

En saadan Staente, ligend for Præstegade, vil En- hver kunne erindre sig, som har kjendt den nu ned- brudte Kirkegaardsmuur; paa Grundtegningen i Danske Atlas er denne Gjennemgang betegnet, og ved at sammenholde dette Sted i Nekrologen med Jorddebo- gens ovenanførte Udtryk maa enhver Twibl i dette

Stykke forsvinde. Med Hensyn til Tiden sætter Lan-
gebek Nekrologens Antegnelse til det 14de Aarhundred,
Jordebogens sjønnes at være fra Midten af det 15de.
At Præstegaden ogsaa forдум er blevet kaldet
Øppergade eller Obergade, og at den først omtrent i
Begyndelsen af det 16de Sec. har fået sit nuværende
Navn, vil sees af Bevisstedet hos Terpager, S. 26.

Da denne Undersøgelse har ledet os tilbage til
St. Clemens Fjerding, hvorhen Præstegade hører, og
vi befinde os nu ved Domkirkegaardens nordre Muur,
hvor Stænten sandtes, ud imod Præstegaden, vil jeg
blot bemærke, at det var her, i Bøddelgaden, det
ældste Raadhus stod, for i denne Anledning at op-
bevare blandt Vilagene (N. 2) Skjødebrevet, ved hvilket
Byen i Aaret 1448 overdrog Claus Thidichsen be-
meldte Raadhus i Maglekiste for hans Gaard, som
læe i Grønnegade, norden for det nye Raadhus,
samt for en Deel af en anden tilstødende Gaard, som
han eiede. Dette Document maa have været Terpager
ubekjendt, eftersom han ikke beraaber sig paa det, men
paa en Antegnelse i Jordebogen, hvis Ord han noget
urigtigen ansører.¹⁾ Brevet viser, at det nye Raad-
hus da allerede var til, og følgelig sit han ikke, som
Galthen (og D. A., S. 642) siger, det gamle i Ve-
derlag for det nye, men for et Par Bygninger, som

1) I Jordebogen læser Grønlund: Ich haffuer Byen et Stenhus, som
kalles gammel Rathuss, som Claus Tidicen (Terpager: Didriksen) feck
aff Byen til Maglekiste for the to Stenhus i Grønnengadu, som nu er
Brynkelder, oc sothen there efter II eller III Aar forrend han
døthe, tha solde han (T. hønnem) then same Stenhus meth Jord til
Byen ighen och kistte Byen then meth alle renthe (T. denne alle
Rente) Ao. Dni LVIII. Oc er Bys delie under then same Rathus.

Iaae ved Siden af dette og nu ere blevne forenede dermed. I denne nordre Deel af Maadhusets Bygninger havde Byen, ifolge Jorddebogen, en offentlig Viinkjelder.

Det nye Maadhuus, som allerede før bemeldte Magessifte fandtes i Grønnegade, havde Byen iffe, som Terpager siger, kjøbt af Claus Thidichsen. Denne Beretning gjendrives af de endnu opbevarede Aldkomstbreve, af hvilke de vigtigste ere optagne blandt Bila-
gene.¹⁾ At dette Maadhuus forhen havde været Kjob-

2) Under et Omflag med Paategning: Ser Skisder og Breve paa det gamle Maadhuus i Grønnergade findes:

a, af Aar 1350. Paaskrift: pa et steenhus i Grønnergad. Indhold: et Steenhuus, pantsat af Jonas Bondes Enke, tilkendes Panthaveren Andreas Bondesen, da det ikke til rette Lid var bleven indlæst.

Dette Document kan maa ske tiene til at oplyse den stridige Theorie om det saakaldte Pant til Brugelighed, hvis Oprindelse Etatsr. Kolder up Rosenvinge sætter i en midlertidig Overdragelse af Ejendomssretten, hvilken Ret ved Pantets Indfrielse til den bestemte Termin tilbagevandtes, men i modsat Fald tabtes aldeles. (Retsbist. 2 D. S. 26.) Med denne Anstuese synes ogsaa Bil. 9 at stemme overeens, hvor Debitor forpligter sig til en aarlig Jordskovl af den pantsatte Jord. Ved denne Note ønsker Forfatteren, der er uindviet i det juridiske Studium, kun at henlede de kookhndiges Opmærksomhed paa disse Bilag.

b, 1351. Paaskrift: Pa bysens steenhus i grønnergaard den sander Side. Indh.: Skisde paa bemeldte pantsatte Ejendom, meddeelt Andreas Bondesen af Jonas Bondes Son Hergerd.

c, 1394. Paaskr.: pa et steenhus i grønnergad. tyert offuer fra tverrhus. Indh.: Skisde til Byen paa den i foran. Documenter omhandlede Ejendom.

d, 1394. Uden Paaskrift. Indh.: Anders Henriksen's Skisde til Pouls Tidemannsen paa en Jord i Grønnegade, der form. siden er afhændet til Maadkubbygningens Udværelse.

e, 1433. Paaskr. Pa et huus og Jord i Grønnergad. Indh:

mændenes Børs, hvilket efter Terpagers Vidnesbyrd almindeligen foregives, sees vel ikke af disse Brevfa-
ber, men kan derfor gjerne forholde sig saaledes, da
det ikke udtrykkeligen er nævnet, til hvilket offentligt
Brug man havde tilkjøbt sig denne Eiendom. Den
laae paa den østlige Side i Grønnegade, kun ved eet
Huus adskilt fra Torvet.¹⁾ Det er bekjendt, at de
fornemmeste Bryllupper holdtes paa Raadstuen; den
havde derfor sit Stegers til Afbenyttelse ved saadanne
Leiligheder.²⁾

Førend jeg gaaer videre, falder det mig ind, ved
Synet af Porsborg, at Hr. Adjunct Adler i forrige
Aars Program, S. 51, yttrede nogen Tivil om, at
det var rigtigt, hvad han S. 31 havde antaget, nem-
lig at denne Gaard beboedes af Lambert Baggesen.
At skrive en Afhandling om denne Sag er vistnok,
som Forsatteren siger, næppe UImagen værdt; men i
Forbigaaende vil jeg blot til Stadfestelse af min Col-

et Huus med Jord vesten i Grønnegade pantsættes til Byen.
Brevet vedkommer alsoa ikke egentlig Raadhuset.

f. 1448. Paaskr.: Skisdebress paa den norderste Huus af Raad-
husen. Som nu er Winfielder. Med Gordrum neder til
Gjergade. Indh : Claus Thidicns Skisde paa de Bogninger,
som han overlod Byen i Magestiske for det gamle Raadhuus i
Bøddelgaden.

a, b og c findes blandt Bilagene No. 3, 4 og 5.

1) 1573. Sabb. p. Joh. Baptistæ: Christen Sørensen Badstær tilkis-
des et Huus i Grønnegade mellem Boens Raadhuus paa den
nørre Side og Thomas Prongs Huus paa det Hjørne ved Tor-
vet.

2) 1597. Oct 8. Jens Pedersen Trellund kisder til Niels Griisbæk
hans Huus og Gaardsrum paa Vesterside i Gjergaden, nemlig
Niels Griisbæk Huus, som han i Dag kisbede af Jens Trellund paa
Østerside, og Niels Esgersens Jord, som han kisbede af Byen paa
Vesterside, strækende fra Gaden og indtil Raadstue-Stegers.

Iegas Formodning anføre, at det i Ribe Byes Taxering 1661 den 8de Aug. hedder: "Sal. Lambert Baggesens grundmuret Adelhuus, kaldet Vorsborg, som nu er meget brøsifældig — 900 Oldr." Som Lambert Baggesens forrige Eiendomsgaard nævnes ligeledes Vorsborg i et Skjede af 29 Febr. 1676, der tillige viser, at hans Broder Laurids Baggesen havde boet paa Torvet i den tilstødende Gaard, som nu eies af Gjæstgiver Høllsch.

Hvad man skal forståe ved den Punderbod¹⁾) i Grønnegade, som den Rijensiske Necrolog blot nævner, henvilles til Læserens Skarpsindighed at besvare. Mon ikke en Beierhod, der kan have staget i Forbindelse med Børsen?

Blandt Grønnegades Mærkværdigheder fortjener at anføres, foruden den herværende Badstue, som Terpager omtaler S. 74, at det var i denne Gade, den navnkundige Skipper Hans Jessen boede.²⁾ Angaaende hans Seier over 9 Sørovere læses i Ripæ Cimbricæ en efter Foregivende egenhændig Optegnelse, som han skal have efterladt sig i en Bog, der havde tilhørt ham. Tildragelsen fortelles der saaledes:

1583, den 10 Aug., i Dagbrækningen, kom 9 Sørovere med et nytt Roskoker Skib til ham i Søen mellem Hamborg og Ribe, omrent paa 30 Fynde dyb Vand, og indtoge med Magt hans Skib, hvis hele Besætning var 3 Mand foruden ham selv. De

1) p. 534. „fundus in platea Grünergath prope pwnderbooth ad aquilonarem partem situatus.“, ad An. 1363.

2) 1573, Esverdag ante Esto mihi — omtales i et Tingsvidne „at bet huus Bogning og ejendom, som Karen Sørensdatter paa Quist nu vdi boer vdi Grønnegade nest norden op till Hans Jessen Skippers huus han och nu sjelff udi boer,

"tornerede" og drak nu i hans Fartsi til hen imod Aftenen, da Vinen begyndte ret at virke, saa at de blev overstadiig drukne. Da steg Capitainen Alexander op paa Dækket med 3 af hans Karle og prøvede paa at kaste Skipperen overborde; men de blev selv skyttede i Øjen af Hans Jessen og dennes Folk. I midlertid havde een af disse lukket Lugten for de 5 Nøvere, som vare nede i Rahytten, og som Hans Jessen førte sangne til Ribe, hvor de blev halshuggede og deres Hoveder satte paa Stager i den Eng, som deraf skulde være kaldet Hovedeng. Skipperen blev ved denne Fægtning selv saaret i sit venstre Been, een af hans Karle, Christen Nielsen, blev dræbt, og en anden stukket gjennem Laaret med et Sværd. Nøvernes hjembragte Skib og Gods blev registeret af Lehnsmanden, som her kaldes Albert Friis, og vurderet til 9000 Speciedaler, hvilket Kong Frederik den anden forærede Skipper Hans Jessen altsammen for den Livssfare, han havde været udi.

I denne Optegnelse forekommer flere Urigtigheder, som gjøre det tvivlsomt, at den er authentisk. For det første er Årstalet urigtigt. Efter Vidnesforhørerne forefaldt denne Begivenhed i Året 1573. Det var dernæst ikke mellem Ribe og Hamborg at han blev taget. Efter det Forhør som holdtes den 15 Aug. (Fred. ante ascensionis Mariæ) over de sangne Nøvere Franciscus fra Mecheln, Hendrik fra Essens, Cornelius Clausen fra Amsterdam, Dode Reperde fra Gröningen og Dunckert Romyn fra Skotland, siges, at de toge hans Jessens Skib ved "Vester Ems" (B. Ems i Ostfriesland). Efter deres Forklaring spurgte Anføreren Alexander Hock, saasnart han var kommen

ombord paa Hans Jessens Skib, hvor de havde hjemme, og da han hørte, at de vare fra Dannemark, svarede han: Jeg ere de Folk, jeg længe har søgt efter. Da Skipper Hans Jessen yttrede det Haab, at Capitainen ikke vilde gjøre ham nogen Fortræd (Ufyr) eller Skade, sik han det trøstelige Svar, at de Danske vare i hans Øine værre end Tyrker og Hedninger. 60 Skotter vare blevne halshuggede i Norge; men kunde han overkomme 6000 Danske, da skulde ikke en eneste slippe med Livet. I det samme besalede han sin Styrmand at sætte Cursen mod Engeland, og da de vare komme Landet paa i Dags Seilads nær, hed Hans Jessen Sørøveren 100 Daler, om han vilde løbe enten til "EnkhySEN, Maes̄ eller paa Briil," og der lade ham sælge sit Gods. Men Alexander spurgte ham, om han ansaae ham for gal, at han skulde lade ham beholde Skib, Gods og Liv for 100 Daler. Det havde han ingenlunde isinde. — Saavel i dette Forhør som flere følgende tilstode Fangerne, at den saakaldte Capitain intet Raperbrev havde, men drev Sørøveri paa egen Haand. Franciscus fra Mecheln bekjendte, at Hans Jessens Skib var det sjette han havde været med at røve; at han havde opholdt sig 2 eller 3 Dage paa Helgoland ("hellige Landt"), og at Præsten paa Den tilbød at sende ham i god Behold til "Holstæ" (Holsteen) eller et andet Sted; men han vilde ikke forlade Alexander Hock. — Nøernes Henrettelse fandt ikke Sted förend i November, saavidt jeg kan skjonne; thi det lykkedes dem at undvige af Fængselet, og de blevé først paagrebne i Husum. Franciscus fra Mecheln bekjendte paa Næsterstedet, at Dode Kipperde var den, som stak Laasen op med en Kniv og tog

Stangen fra Døren den Mat, han laae i Yderkamiret,
hvorpaa de samtlige undkom.

Det er fremdeles urigtigt, at Hovedengen har sit Navn af Sørsvernes Hoveder, som der blev satte paa Stager. Dette Navn forekommer allerede i den gamle Jordes bog fra det 15de Aarhundrede, og i Raadstuprotocollen ved Aarene 1565 og 1567.¹⁾ Og endelig var Erik Lykke, ikke Albert Friis, Lehnsmann paa Niberhuus i det Aar, da Begivenheden indtraf.²⁾ Optegnelsen er da næppe, hvad den udgiver sig for, Hans Jessens egenhændige.

Endskjænt Pilleporten er et Navn, som endnu har vedligeholdt sig og tillægges den Port ved den nordre Ende af Grønnegade, hvor Indkjørelsen er til Slotsbleggården: synes det dog ikke oversladigt at anføre et Sted, som viser, at man nogenlunde kan forlade sig paa den nuværende Benævnelse med Hensyn til denne Ports Beliggenhed i gamle Dage. Et saadant meddeles i Noten.³⁾

En Gade, hvis Navn forekommer i Necrol. Rip.,

1) Jordeb. „En Engh som ligger norden og vestenn St. Peders Kirke och kallis Huoe Enngb..“

Raadstuprot. No 1565 Paaskaften blev bortfæst Tuodes Eng, kaldet Hoed Eng til Else Lamberts for XIIIII Daler. 1567 Tuodes Eng houit Eng fest peder Vandel for XV Daler.

2) Erik Lykke Lehnsmann 1670—80.

3) 1573 ante Misir. Dni. Efter Lehnsmann Erik Luches Død blev taget Svn over det Gierde, som er sat længere ind til Gaden end de gamle huse tilforn stode, nede ved Pilleport i Grønnegade, og det befandtes da at være fra Grønnegades Hjørne og langs op ad Skovgade 8 Ekar (af Gierdet neml.) mere udsat end forben; ligeledes ud til Grønnegade var Gierdet ogsaa rykket længere frem end de gamle huse stode tilforn. Sammenl. Progr. 1833, S. 27.

anfører Terpager slet ikke, nemlig Bothæmengatæ (p. 547) eller, som den paa et andet Sted (p. 534) kaldes, Bothmundgatæ. Det sidste er formodentlig en Skrifteil, hvis der virkelig staer saaledes i Haandskriftet, i andet Fald en Læse; eller Trykfeil; thi at det er een og samme Gade, rober Navnet Thetmar Tidemannsen, der efter begge Antegnelser var det omtalte Steds Beboer paa en Tid, som rimeligtvis ikke kan være forskellig. Bathmængade, hvis Navn efter D. Atlas forekommer omrent paa samme Tid, nemlig i Begyndelsen af det 14 Aarh. (1311), er uidentvivl ligeledes en afgivende Bogstavering af det først anførte Navn. Isaafald er der ingen Sandsynlighed for den samme steds (S. 621) fremsatte Gisning, at Badstuegade har været kaldet saaledes. Med større Rimelighed antager Galten Bothmandsgaden, (det vil sige Baadsmandsgaden,) for eensbetydende med Fiskergade. Det sidste Navn gaaer ellers langt op i Tiden og forekommer i det af Claus Thidichsen 1448 udstedte Skjøde. Imellem dette Aar og det 14de Aarhundredes Begyndelse, da Thetmar Tidemannsen levede, maatte altsaa Baadsmandsgadens Navn være gaaet af Brug.

Skibbroen, som nu den hele Gade langs med Maen kaldes, omtales i det 17de Aarhundrede tildeels under Navn af Nyjord, hvor ved den nordlige Deel, som sildigere er blevet opfyldt og bebygget, vistnok betegnes.¹⁾

1) 1611, 3 Dec. Borger Niels Hansen sleser til Niels Nielsen sit Huus paa "Nyjord ved Skibbroen."

1614, 14 Dec. D. C. Rosenkrantz sleser til Christen Clemensen Marebak et Huus "paa Nyjord, tvers fra Skibbroen, fra Adelgaden og ud til Fiskergaden."

Maaſſee funde det fortjene en bemærkning, at de Jøder, som boede paa Skibbroen i Aaret 1680, ere noget nær de første, som have bosat sig i Ribe. For den Tid omtales ingen, saavidt mig er bekjendt, i Tingbogen. Det vilde heller ikke af historiske Grunde være sandsynligt, at de ret mange Aar før den Tid funde have opſlaæt deres Bopæl her i Landet.¹⁾

Den sydlige Deel af Skibbroen, ligeud for Toldboden, udgjorde i den ældre Tid Fisketorvet. At en Deel af samme sildigere er blevet bebygget, er kjendeligt nok af de ældre Bygningers Beliggenhed indenfor de nyere. Dette Torv nævnes i Erik Menveds latinske Pergamentsbrev af 1297. Forunderligt nok, at Terpager først giver Indholdet af dette Document saaledes paa Dansk: "at Hr. Espen Uagesen haver været paa Kong. Mai. Ting her udi Ribe paa Dammen (Nederdammen) mod Fisketorvet," og tilføier dernæst en latinſk Oversættelse af disse Ord, efter hvilken Meningen bliver en ganske anden; ikke at Kongens Ting holdtes paa Dammen, men at en Eiendom, som Espen Uagesen folgte til Byen, laae paa dette Sted, i Nærheden af Fisketorvet. Fra Oversættelsen at slutte, er ved Ulagtsomhed en Sætning udeladt i Dansken. Galthen holder sig desuagtet til den danske Text, men at Heilen juſt stikker i den, og ikke i den latinſke Oversættelse, viser det originale Kongebrev, som Terpager enten ikke har haft, eller ikke fuldkommen har funnet læse, efterdi han, dets høje Ælde og Mærkværdighed

1) 1680, 6 Julii. H. J. Bech skroder til N. Pedersen Raadmand et Huus paa Skibbroen, ved Siden af det, som behoers af Isdern e. Deres Navne seer man paa andre Steder være Isac Joseph, Nathan Moses og Simon Hartvig.

uagtet, meddeler kun dets Indhold. Det findes her udforligen aftrykt blandt Vilagene. (N. 6).

Den nuværende Toldbod er fjøbt til dette Brug den 5te Aug. 1661.¹⁾ Østen for samme laae i sin Lid Overmøllen, som Terpager, hvis Beskrivelse over Nibe udkom 1736, figer at være blevet ødelagt og afskaffet for faa Aar siden. — Men herved maa erindres, at Terpagers Manuscript var sendt til Trykken 1726, men opbrændte i Khvns Gldebrand, saa at han maatte levere et nyt, hvori Adskilligt af Nagtsomhed blev staende, som efter 10 Aars Forløb ikke saa ganske passer med Tiden. Han ønsker for Exempel Kong Frederik den Fjerde, der allerede var død 1730, et langt Liv. (S. 196) Efter Vandfloden 1696 er Overmøllen næppe nogensinde blevet sat i brugbar Stand. Hvorledes den da blev ødelagt, viser den derover optagne Synsforretning.²⁾ Af samme seer man,

1) 1661, 5 Aug. Joh. Knipper og Magnus Knipper støder til Tolder Morturin Dupont paa Hs. K. Mai. Begne det Huus Joh. Ratlef forhen i boede mod Skibbroen paa Senderside af Gaden, imellem K. Mai. Mølle mod Østen og Gal. Christen Kieldsen's Huus paa venstre Side.

2) 1696, 28 Jan. Syn over den Skade, Floden har gjort d. 18, 19, 20 og 21 Jan. paa Møllestrømmene.

- a. Ved Overmøllen, som nu ligger øde, er alt Underværket bortslylet, saa Nebsaa Isber frit igennem, og dersom der ikke bliver sat Stifborde, ville de andre Møller blive forlegne for Vand.
- b. Har Vandet brutt ind paa den synde Side af Møllestrømmen og gjort et Dyb af 4-6 Alen i Grunden, hvorfor er Hs. K. M. Møllens Stald og Bygning har staet, og ud til Gal. Dr. Ommeis Huus, som nu maatte nedtages, og er der nogle Steder ikke over 2, 3 a 4 Al. fast Jord op til Toldboden, som ogsaa staer Fare, naar Vandflod igien indträffer, dersom samme Jord ikke ved Bolverk bliver befæstet. Havde Doctorinde Ommeis ikke nedtaget sin Stald, var den falden i Møllestrømmen.

at nogle til Møllen hørende Bygninger havde staet paa den sondre Side af Strømmen, paa det Sted, som nu kaldes Dr. Omeises Plads.

Den af den forrige Mølle benævnede Overmøllebro bortslyssedes af Vandfloden den 30 Dec. 1763, der ogsaa borttog Nybro og Sønderportsbroen.

Slusebroen, som i gamle Documenter omtales, formoder Terpager (S. 50) og Danske Atlas (S. 623) var den samme som Midtmøllebroen. I den Ribe-ske Rekrolog forekommer dens Navn 1334 (p. 568) og 1369 (p. 552). At det netop er den selv samme Bro, bliver mere end blot Formodning, naar man sammenligner de tvende nedenansførte Steder af den gamle Jordebog og af Tingbogen.¹⁾ Thi det Stykke Jord, som først Regel Skomager, og dernest Lars Lime, efter Jordebogen, paabøede, maa jo være den samme Grund, som den Gaard stod paa, hvilken Lars Hansen Lime, efter Tingbogen havde kjøbt af Regel Skomager, og dens Beliggenhed, der paa det første Sted angives at være næst vesten op til Slusebroen, er paa det sidste Sted udtrykt: vesten op til Midtmøllen, hvilket altsaa maa komme ud paa eet. Om det er denne Mølle, som menes i Skjødebrevet af 1408, der læses hos Terpager, kan være Twivl underkastet; thi deels ligger Midtmøllen umiddelbar ved

1) Jordeb. St. hauer Bven eth Stykke Jord, som ligger vesten næst Slusebroen, som nu i Vere hauer Anna Aßers og Koller huartiar 18 Skilling løbst. — Som nu Mis Hansen Smed paaboer. Nu Regel Skomager. — Nu Lars Lime paaboer.

Tingb. 1574, Torsd. ante Esto mihi: Peder Notler Nieder Lars Hansen Lime sin Gaard, som han kisbte af Regel Skomager næst vesten op til Midtmøllen og øster op til Pedder Baggesens Gaard.

Broen; men her omtales en Bopæl imellem Møllen og Slusebroen, deels lader "inter molendinum et Slusbro" sig uden al Tvang forbinde med "aggere" og kan saaledes betegne Dammen mellem Slusebroen og (Over): Møllen, d. e. Mellemdammen.¹⁾

Nederdammen kaldes derimod Mølledammen (agger molendini) i et Testament af 1314 (R. C. p. 282), ved hvilket Hans Boltersen skjænkede sin Badstue paa Mølledammen ved Steenporten til de Fattiges Afbedtning 8 Gange om Året. At Dammen her benævnes af Midtmøllen, vil næppe nogen drage i Tivl, da Badstuen laae, som man seer, ved Nørreport, og Nederdammen ogsaa ellers til Forskjel fra Mellemdammen betegnes ved særegne Udttryk, f. Ex. i Necrol. rip. "agger inter portam lapideam et Slws", "agger juxta pontem Sluse", hvorimod Mellemdammen hedder i Erik Menveds Brev agger juxta forum piscinum.

Med Hensyn til Midtmøllens Ønde er da Testaments Udttryk: agger molendini, ligesaavel værdt at bemærke, som med Hensyn til bemeldte Badstue.

Øvers over for Midtmøllen, det andet Huus fra Broen, boede i sin Tid Borgmester Søren Jacobsen Stage.²⁾ Hans Datter Marine var gift med Historieksriveren Hans Svane eller Svanning, og blev

¹⁾ p. 48. *discretus vir Hans Naddy . . discreto viro Tuly Righælsen . . quendam fundum in aggere inter molendinum et Slusbro ad partem australem situm . . scotavit . .*

²⁾ 1604, 30 Oct. Jens Andersen Guldsmed fælder til Jens Andersen Klyne den Arvedeel, hans Hustrue Elisabeth Andersdatter er tilsalden efter hendes sal. Fader Anders Sørensen Raadmand i det Huus paa Nørreside af Nederdammen mellem Mølleslusen paa Westerside og sal. Borgmester Søren Jacobsens Huus, som Jens Andersen Guldsmed i hoer, paa Østerside, strækende sig fra Adelgade til Ni-beraa.

saaledes Bedstemoder til Erkebislop Svane, hvis virksomme Deeltagelse i Enevoldsmagtens Indførelse er bekjendt nok. En Søn af bemeldte Søren Jacobsen Stage var Raadmand Anders Sørensen: en Mand, som for Ribe-Skole har en særegen Mærkværdighed, i det hans Drab gav Anledning til et Legat, der endnu tilhører Skolens Stipendiefond. Til denne Anders Sørensens forhen næsten aldeles ubekjendte Biographie har jeg samlet et lidet Bidrag, der tillige kan betragtes som nogle Træk til en Skildring af Tidsalderens Søder og Retspleie, hvorfor det tør haabe at modtages af mine Læsere med samme Velvillie, som de andre antiquariske Undersøgelser af topographist Indhold, til hvilke det her knyttes.

Anders Sørensen var født i Aaret 1552; det viser den Indskrift, som er opbevaret i Terpagers Inscriptiones Ripenses, N. 148. At han var en Søn af Borgemester Søren Jacobsen, oplyses paa flere Steder i Tingbøgerne, hvor man blandt andet finder: at Raadmand Anders Sørensen den 4de September 1591 tog sit Skudsmaal at være født i Ribe af Fareren Sal. Søren Jacobsen, Borgemester sammested, og Moderen Anna Sørensdatter. Det er altsaa denne Anders, Søren Jacobsen Stages Søn, der af Terpager nævnes som Maigreve i Aaret 1577:¹⁾ en Omstændighed, hvoraf igjen folger, at han efter al Sandsynlighed paa den Tid har været Discipel i Latiniskolens øverste Classe, da Maigreven i Neglen blev udvalgt blandt Mesterlectiens unge Mandstab.

Til deres Underretning, som ikke vide, hvad en Maigreve har at betyde, vil jeg tilføje Rector Falsters Beskrivelse: "Den 1ste Mai forsamledes Latinstolens Ungdom paa en Høj uden for Byen, Løghøi kaldet; deraf droge de (gjennem Nørreport) ind i Byen med en Maigreve i Spidsen. Dette var en Discipel af øverste Classe, som havde Hatten pyntet med Mai-grønt, og Klæderne besatte med Guld og Edelstene. Hørerne sluttede Troppen. Efterat man var kommen ind i Byen, gik Optoget til de Fornemmeres Huse, hvor man stillede sig uden for Døren, opførte en Sang og fik en lille Forøring.¹⁾) Dagen endtes med et Maigrevegilde."

At nu just vor Anders Sørensens Navn er blevet foreviget af Terpager, medens Forglemmelse hviler over alle hans Følgængere og Efterfølgere i den samme forte Grevestand, forklarer jeg mig enten deraf, at han muligen har vakt meer end almindelig Opmærksomhed ved sin Person og Dragt, eller snarere, at hans følgende Skjebne har givet Terpager Anledning til udtrykkeligen at nævne ham fremfor enhver anden. Møgde af mine Læsere have muligen allerede gjort den Beregning, at han maa have været en Ungersvend paa 25 Aar, da den maigrevelige Værdighed blev ham til Deel, og kanstee forundret sig over, at Karle af den Alder endnu gif i Skole; men det er intet

1) Amoenit. philol. P. II p. 155.

2) Virkelig var han paa sit Epitaphium, der ikke mere er til, forestillet som en anseelig Mand, med et smukt Ansigt, der faldt saa meget mere i Binene, da de omkring ham knælende Sønner ingenlunde havde noget fordeelagtige Phisognomie.

Gærsyn paa den Tid; man har Exempel paa en Discipel, som sad 10 Aar og derover i øverste Classe alene. (Progr. 1827 p. 51.) — Mere maa bet fore undre os, naar vi erfare, at han i sit 22de Aar havde begaet et Drab, og — ligefuld er vedbleven at søge Skolen. De nærmere Omstændigheder oplyses meget utilstrækkeligen i de Vidneforhør, som Tingbogen indeholder, kun seer man, at den Dræbte hed Povel Hanssen, og var en Søn af Hans Jensen; at Hans Jensen besværer sig over, at nogle Skoledrenge, (i Nutids Sprog Latinere,) som han havde ladet steyne til Vidnesbyrd, unddroge sig fra at give Møde, og endelig, at Borgemesterens Søn slap¹⁾) med at høde 27 gode Daler til den Dræbtes Frænder, Kongen og Byen, hvorhos Familien sikte om ydermere Godtgjelse, naar "Kjøbmændene kom hjem fra Elben."

Om vor Maigreve nogensinde er blevet academist Borger, maa jeg lade staae uafgjort. Da Faderen juft døde i Aaret 1577, og udentvist efterlod sig en betydelig Formue, vil jeg suarere troe, at Sønnen, der allerede havde naaet sin myndige Alder, har foretrukket strax at blive ripenskif Borger. I denne Egenstaaab finde vi, at han den 13 Dec. 1578 faaer Lov til selv, under edelig Angivelse, at lægge sig i Bystat, paa det at han ikke skal besvære sig over at være for

¹⁾ Han blev — som det hedder — svoren til sin Fred. — Naar Mandeboden efter S. 2 B. 9 Cap. og Chr. 3 Reces, 21 C., var 18 Mark Penninge, udgiorde denne Bod oprindeligen 27 Daler, da Daleren (sør Chr. 3) var beregnet til 2 Mark, og 1 Mark = 1 Bod Sølv. S. Knud Østerson Weile, S. 553. Men naar der nu (1577), da 1 Daler var 3 Mark, betaltes ligeledes 27 Daler i Mandebod, maa 1 Mark Penninge altsaa være beregnet til 1 enhalv Mark gang bar Mønt, ellers til den oprindelige Værdi af enhalv Daler.

høit ansat; endsfjøndt Magistraten formener, "at Innen i Ribeby har den Formuenhed til sin Skat, som han." Desvagt var han dog ikke tilfreds, men opfagde det følgende Åar, i Overilelse, som det synes, sit Borgerstab.¹⁾ Formodentlig er denne mundtlige Erklæring snart igjen blevet tilbagefaldt. 1581 attraaer han Byens Viinkelder tilleie. Man seer deraf, at han har givet sig af med Handelen og, da han var en bemidlet Mand, ventelig drevet den i det Store. 1589 møde vi ham i Raadmændenes Række. Om hans borgerlige Virksomhed maa jeg iøvrige af Mangel paa noigtigere Efterretninger fatte mig fort: den synes at have været heldig, og velberegnet paa at forsøge hans arvede Formue; thi endsfjøndt en voldsom Død bortrykkede ham tidligen, i den kraftfuldeste Alder, efterlod han dog en Enke, som eiede Huse og Gaarde i hver anden Gade i Byen,²⁾ og som lod Kjøbmandskibe bygge og udrede paa egen Bekostning.³⁾ 4 Sønner og 5 Døtre overlevede ham. Een af Døtrene, ved Navn Anna, var gift med Bisshop Segelund. Om de øvrige Børn kommer jeg siden til at tale. Først vil jeg meddele, hvad jeg af Tingsbøgerne har samlet

1) Raadstueb. B. 10.

2) Navnligen i Fistergade, Hundegade, Mads Haines Gade, Mellemdam, Nederdam, Peder Dovns Gade, Saltgade, Skibbroen, Smedegaden, Steenbogade, Sønderportsgade, uden at tale om de huse og Elen-domme, hvori hun eiede Pant. Paa Nederdammen vare flere huse i Rad Anders Sørensens Eiendom. Et af disse folgetes efter Enkens Død for 1500 Daler.

3) 1600, den 28 Febr. fører hun Klage for Netten over en Skibbygger, som havde bygget hende og hendes Barn et Skib, der sank ude paa Aaen. Det var rimeligtvis ikke det eneste hun eiede.

om den sorgelige Begivenhed, som berøvede dem deres Fader den 1 Mai 1598.

Det Bidne, som først blev afhört i denne Sag, var Magister Jacob Svaning, en Søn af Historiographen. Til ham kom hans Morbroder, Anders Sørensen, ind om Eftermiddagen Kl. 3, tilmellem "Velbaarne" Hr. Hans Munch til Bisselberg. Kort deraf efter blev Selskabet uventet forsøgt med Herredsfogeden i Gjørding Herred, Søren Bramminge, og de sadde nu, som Magister Svaning udtrykte sig, i fred-sommelig Glæde indtil Kl. 9. I midlertid var Herredsfogeden, for at jeg skal bruge Vidnets egne Ord, blevet slup drukken. Hans Kone vilde gjerne have havt ham hjem med sig; men han vilde ikke forlade saa gode et Lag. Da nu Velbaarne Hans Munch tog det fornustige Parti at begive sig til No, og Maadmanden, at gaae hjem, sik den sidste isinde paa Veien at see ind til sin Svigersøn, Bisshop Hegelund, hvis lille Søn var syg. Herredsfogeden, i ovenmeldte Tilstand, gjorde Folgeschab. Dette er Indholdet af Mag. Svanings Udsagn for Retten.

Hæderlige Claus Grummesen (med dette Prædicat optræder han i Forhøret) vidnede fremdeles: Da han Kl. 9 kom hjem efterat have været ude i Byen i Bispeps Grinde, (han var fanske Almannensis,) sad Anders Sørensen og Søren Bramminge ved Bordet hos Mester Peder, og efter adskillig Snak og Skjemt, som Søren og Anders, der var gamle Venner og Dusbrødre, dreve med hinanden, gav man sig til at synge. Maadmanden sang baade en dansk og latinſk Psalme (nisi dominus providebit) og blev ved at quinkelere, som Claus Grummesen falder det. Bispen, hans

Datter og Viduet selv stemmede i med. Efterat de nu havde sjunget en Stund og vare blevne "fjænkede", stod Anders op og gik ud i Gaarden. Claus Grummesen og Elle Christensen, Anders Sørensens Dreng,¹⁾ fulgte efter. Derpaa kom Søren ud, og, da de blevе opmærksomme paa ham, stod han med blottet Hoved og draget Sværd i Haanden, hvilket han svingedе over Hovedet, og pukkede paa, at han var en gammel "Hoffarl" (Cavalier). I det Samme vender Anders sig om, tager Filthatten op, som Søren havde tabt, og faste den til ham. Da denne nu bød Værget frem mod Anders, svarede den sidste: Vil Du den Bei, det skal være mig en let Sag. Dreng, hent mig mit Spyd! — Saasnart dette blev ham bragt, holdt han det stivt frem mod Søren, dog uden at røre ham dermed, og tilføjede, at det aldeles ikke vilde være ham vanskeligt at svare paa slig en Opfordring, hvorpaa han trak Spydet til sig igjen. Men just i dette Dieblik skyttede Søren, ligesom med en Snublen, ind imod ham; Anders, som blev det vær, tog med sin venstre Haand mod Sørens høje Skulder og raabte: Staan mit Been, Broder, staan mit Been! Midlertid sikk han sit Vanesaar. Han lod strax Spydet falde, holdt Venet op, og greb til Saaret med de Ord: Søren, nu har Du vel gjort, see der til mit Been! I denne Forfatning thyede han hen til vinduet og raabte, at hans Hæfe var heel overskaaren; jeg dør,

1) Han er vel kommen for at følge sin Hosbonde hem. At et saadant Geleide var Skil og Brug, seer man af Skippernes Gildestraa: Et. Hall ingen Mandz Svend eller Dreng komme til sin Hosbonde om Aften med Ecster for 7 slaer, hvo som for sommer, stander uden Døren saa lenge til sin slaer. N. D. Mag. 2 B. S. 161.

jeg doer strax! Ved dette Maab ilede Bispen ud, og hans Broder Jacob, Prästen i Darum, (som allerede var gaaet tilsengs før ovenmeldte sildige Besøg,) kom ogsaa til. Ligeledes begges Koner. Tvende Piger løb strax efter Badsjæreren.

Effe Christensens Bidnesbyrd var overensstemmende med Foransortes, fun lægger han til, at Herredsfogden, efterat Ulykken var skeet, tog sin Tilflugt til Bisloppeks Kammer, hvis Dør gik ud til Forstuen, og da han strax efter kom tilbage deraf, fulgte Effe efter og holdt Øie med ham, indtil han var kommen ind i sit Herberg. Han var dengang aabenhovedet og værgeløs.

Bisloppe, som var paa Visitats i Harsyssel, afgav den skriftlige Forklaring: at begge Venner havde siddet hos ham en Timestid i al Enighed, hvorfor han intet befrygtede, da de gik ud i Gaarden, men blev siddende i "Dørnset" ved sit syge Barn. Da Maabet kaldte ham ud, var han først gaaet hen til Anders, som stod lænet op til Stuevinduet; men i det han vendte sig om og blev Søren Bramminge vær, staende i Forstuen ved Kammerdøren med et draget Sværd, sagde han: Eia! hvad er her ilde gjort! hvortil denne tang, og imedens Bispen igjen henvendte sig til den Saarede, var Gjerningsmanden undvegen.

Præsten Hegelunds Karl var ogsaa i Forhør og vidnede det samme som Bisloppe.

Endeligen berettede 3 Disciple: Thomas Sørensen, Jørgen Andersen og Hans Jørgensen, at da de kom fra Maigildet paa Skolen og gik igjennem Omgangen, havde de i Nærheden af Bispens Laage fundet et blodigt Sværd. Ligeledes havde Biduet Svend

Knudsen, Hr. Knuds Søn i Darum, samme Aften fundet en Skede i Omgangen. Begge Dele havde Borgemesteren den følgende Dag ladet afhente.

Dette Vidneforhør, som hidtil er meddeelt, blev først holdt den 23 Mai. Imidlertid var Gjerningsmanden Dagen efter hin ulykkelige Begivenhed kommen paa fri Fod, da Byfoged og Raadmand Niels Povelsen med 3 andre Borgere: Anders Lydiksen, Hans Barfør og Mads Hjort, havde ladet sig bewæge til at sige god for ham. Anders Sørensen var død den 4de Mai, og ved Synsforretningen, som blev foretagen den 5te, var befundet, "at han havde faaet et Sting i sit venstre Been, bag neden for Knæet til Kalven (Læggen), rigeligen 3 Finger brede, men oven for Knæet, inden paa Læaret, ikke uden i Tomme brede, hvilket ligeledes var kjendeligt paa hans Stromper og Buxer." Da Arvingerne om sider havde lagt Sag an mod Søren Bramminge og øfset af hans Cautionister, at de skulde bringe ham personligen tilstede, blev ovennævnte Forhør optaget. Samme Dag (den 23 Mai) mødte Præsten Peder Jensen i Bryndom, med 2de Samfrænder,¹⁾ paa sin Broder Herredsfogdens Begne, som af Forloverne var indstevnet, og erklærede, at dersom den Tiltalte frit og uden al Feide maatte drage til og fra Byen, da skulde han gjerne møde til Linge og svare til sin Gjerning. Ogsaa havde samme Lid adskillige formacende Velhavdere: Hans Munch til Bisselberg, Christopher Kruse til Sønderriis, Christen Lange til Bramminge og Grands Pøll til Starup, indfundet sig i Nætten, og

¹⁾ Benned Jepsen i Bilslev og Therkild Jepsen i Krogstrup. Den sidste var Herredsfogedens Svoger.

tilbøde Anders Sørensens Slægt og Venner at ville af yderste Formue, ja over deres Formue, med Guld og Penge udsone Søren Bramminges Brøde, naar Sagen i Mindelighed maatte blive afgjort; men, da alt var forgjæves, og Mag. Jacob Svanning, den Dræbtes Søstersøn, tilligemed Raadmand Bertel Struch, en Svoger af den Afdøde, erklærede, paa Fa- miliens Begne, "at de vidste ingen Dage og Stunde at unde dem, ei heller at holde Møde med dem, men ville forsøge samme Sags Manddrab, saavidt de fun- de gjøre med Lov og Ret": blev Søren Bramminge med 12 Sandemænds edelige Udsagn dømt som Mor- der og erklæret fredløs den 13 Julii s. A. — ²⁾ Dog, efterdi Tøugsmændene ikke aldeles ubetinget havde er- klæret ham skyldig, udvirkede Lehnsmanden Albert Friis, at en Kongelig Commission blev nedsat, bestaa- ende af Christopher Kruse til Sønderriis, Eggert Abildgaard til Schodborg, Thomas Juel til Estrup og Frederich Munch til Krogsgaard, hvilke i Forbin- delse med Borgemester og Raad i Nibe den 10 Au- gust afgave den Kjendelse, at Bidnesforhøret var een- sidigt, da man ikke havde tilstaaet den Anklagede frit Leide og billig Frist til sit Forsvar.²⁾ Sandemænds-

1) Den af Tøugsmændene, som de faldes, afgivne Kjendelse, led til Slutningen saaledes: Efterdi Søren Bramminge i hoe er des- værre kommen for Skade og ihjelslag Sal. Anders Sørensen, og efter de Vidnesbyrds Endelse, de for dem hørte, desligestest efterdi han har taget sageløs Mand af Dage efter fornævnte Vidnesbord, saa og haver ladet bekjende Mandssd over Graven: da swoer de forte. Søren Jensen Bramminge fra sin Fred, imeden og saalænge som forte. Vidnesbord stander ved sin fulde Magt.

2) Erklæringens Ord ere disse: "Fordi Søren Jensen ikke maatte fange Leide, Dage og Respit at svare til de forte Vidner: vidste de ikke

Kjendelsen af 13 Julii blev derpaa indanket af Lehnsmanden for Borgemester og Raad den 1 Sept. næstefter og kendt magteslos, deels paa Grund af dens lovstridige, ubestemte og betingede Form, deels fordi den retsgyldige Tid af 6 Uger var forlængst udløben.¹⁾ Hvilke Skridt nu fremdeles den Dræbtes Familie har gjort, finder jeg ikke nogen Oplysning om; men den 27 Marts 1599, formodentlig efter et nyt Forhør, er Sagen atten optagen tildoms, med samme Udfald som første Gang, men uden hin paaankede Feil i Formen, da Tongsmændene dennesinde uden alt Forbehold afgave den Kjendelse: at, efterdi Søren Jensen Bramminge (desvarre) havde ihjelstaet Sal. Anders Sørensen, og efterdi han havde dræbt sagelos Mand, svore de forne Søren Jensen Bramminge en fuld Manddød over og fra hans Fred. — Om Sagens videre Forfolgelse for hsiere Domstole, er mig intet

Widnerne saa noiagtig at være tagne, saa de kunde ved Magt blive, dog hvis Wispens Widnesbord og Veretning sig belanger, finde de samme ind for sin tilbørlige Dommer.“ Denne Commissions Nedfættelse i en Drabssag forekommer mig saa meget mærkeligere, da Commissariers Brug ved den Kallundborgste Reces (1576,) C. 2, udtrykkelig blev indskrænket til Afgivelse af Sager angaaende Herredskiel og Markeskiel, efter foregaaende Sandemændskjendelse. Men den Commission, hvorom her tales, var heller ikke udrustet med den dommende Magt, kun hemndiget til at afgive sin Betænkning. Ders for udfordres en Dom af Borgemester og Raad til at cassere Sandemændenes Kjendelse.

1) "Efterdi", hedder det, "Tongsmændene ikke efter Kongelig Majestæts aabne Mandat saa og efter vores Stadsret have gjort deres Tong udi forte. Drab endeligen og uden al Om inden 6 Uger fra Dagen efter Loven: vide vi ikke samme uendelige Tong ved Magt at kunne blive". — Ved den Kallundborgste Reces, Cap. 4, var nemlig forbudt at afdige uendelige Domme, og (C. 5) at opsette nogen Sag længere end 6 Uger.

videre bekjendt, end at Enkens Sagsører Niels Lunde den 7de Junii 1602 forlangte Processens Omkostninger godt gjorte af Forloverne med 500 Daler, og førte dem blandt andet til Negning: Vedkommendes Reiseomkostninger for at hente Stævning og Dom i Viborg,¹⁾ og ligeledes deres Fortæring paa Reiser til Kjøbenhavn i Anledning af Sagen. Man fulde da næsten troe, at den fra Landstinget er appelleret i tre die Instants til Rigets Cantsler, endfjondt der ikke udtrykkeligen tales om nogen Stævning, som gav Anledning til den sidste Reise. Ogsaa seer man af Negningen,²⁾ at et Forlig var prøvet og indledet med

- 1) Skindt Malm og Ribe vare undtagne fra Landstingets Juridiction ved Fdg. af 6 Jun. 1586, seer man dog af dette Ex., at Sager, som i første Instant vare afgjorte ved Sandemændsbed, fra hvilken ingen Appel almindeligtvis fandt Sted, under særegne Omstændigheder gik til Landstinget her fra Ribe ligesom fra andre Byer. Efr. Etatør. Kolderup Rosenvinges Rechtshistorie 2 D., S. 220.
- 2) N. N. vontne, Att Niels Hanssen Lunde hand liudelig idag for ting dom, Estid vct. dr. aff Niels Pouellsen, Anders Lydicksen, hanns Bardssær och Mahz bioritt, Som Kirstine S. Anders Seuerinsens och hindis Øren haffuer anwend paa thend Dottslags thrette, først haffuer the gissuet M. Jacob Guane 2 ct. dr. — Noch haffuer Øren Anderssen thu inde gange fortherid till Viborg fremb och tilbage att hentte steffning och dom som er berettet for hannem 24 dr. Disligeste haffuer forne. M. Jacob Guaning paa forne. S. Anders Sorensens Arsfuingers Begne fortherid att hentte dom vdi Viborg med beste wogen och en Karll 16 dr., — It. haffuer Kirstine Anderskone och Jennis Klone forrevst till Kispne haffn, med beste wogen, och en Karll, fortheridber i Kispne haffn i 14 Dage, Negnid samme Reisse fremb och tilbage 50 dr., Noch paa nu haffuer forne. Kirstine Anderskone forreighed till Kispne haffn paasame Sag fortherid 40 dr. It. haffuer forne. Kirstine Anderskone bekosted och wdlagd till wiin Sucker och hamborg sli Eber M. Anders och Gott Folch flere vaar vdi hindis huus paa en Forlig 16 dr., herfor uden haffuer forne. S. Anders Sorensens Arsfuinger

Vijn og Hamborger Øl, men uden den tilsigtede Virkning. Ligesom nu den seirende Part holdt sig til Forloverne om Erstatning af Processens Omkostninger, saaledes søgte disse igjen Søren Braumminges Hustru, der brugte hans Gaard i Hode, uden at holde dem skadesløse for de Udgifter, som var en Folge af deres Forløste. Efter en ved Tingbogen opbevaret Concept, hvorfaf fun et Par Linier under 23 Aug. 1602 er indført, men aaben Plads levnet til Resten: funde det synes som om Forloverne endeligen havde beqvemmet sig til at udbetale de forlangte 500 Daler, hver for sin Deel 125, og derpaa at have faaet deres Forløstebrev udleveret; men Underhandlingen maa være blevet afbrudt og forstyrret, i det den skulde føres til Protocollen, saavidt man nemlig kan skjonne af Gavebrevet til Nibe Latinse Skole, udstedet den 25 Februar 1604. I dette omtales et Forlig, sluttet ved Albert Scheels Møgling den 22de Marts 1603, som det Actstykke, der omsider gjorde Ende paa den fast i

---

nu paa 4 Mars thiid werid forhindritt och opholdt af forne. vittestige thrette fraa anden theris nættige Bestilling, forsatt och forspilit ther offuer som hannem er bereet offuer 2 ct. dr. foruden thend vliidelige skade forne. S. Anders Sørenssens Boren endnu daglige Dag liider aff theris S. Faders Øsd Som her ikke kand opregnis, Hvortill forne. Niels Pouellsen, Anders Lydicksen, hanns Bardscher, och Maiz hiortt Suarezde hannem och sagde, At efter thi forne. Niels Sichter tbennem, Att forne. Kierstine Anderskone og hendis Boren haffue forsatt och fortberid forne. pendinge som foruitt. staer, mener the, At hun haffuer ikke forsatt eller fortberid thens nem for theris forsmummelise skyld Efterthi huerken hun eller hindis Boren haffuer ikke stoffnet eller kalditt thennem her vdaff Bven for theris Forsmummelise skyld entben till Viborg eller Kispnchaffn Och meente the att thet er en lognactige Beretning indtil saa lenge han kand bevisse thet, paa huad dag thiid och ned same pendinge ere udgiffue.

5 samfulde Åar forte Næssrid. Ved dette Forlig fritages Borgensmændene for alle Sagens Omkostninger, som blive at udrede af Søren Bramminge; de skulde have deres Forpligtelsesbevis tilbage; Unders Sørensens Enke og Slægt bevilger Søren Bramminge Fred og lover at anbefale ham til H. Maj. Kongens Benaadning, hvorimod han forbindes til at udbetale 400 gode Daler til Understøttelse for trængende Skoledisciple, dog under den Betingelse, at han erholder Fred og Benaadning af Kongen; i andet Fald betaler han Intet. At han erholdt den Kongelige Benaadning, derom vidner den Dag i Dag Kirstine Lauridsdatters Legat.¹⁾

Endnu et Par Ord til Slutning om den øvrige Familie. Den 17de Oct. 1607 gav Jens Andersen Klyne (efter en paa den Tid almindelig Skif forte han Moderens Familienavn) sin Moder Afskald efter hans twende Sal. Brødre Søren og Hans. Den første var død før den 30 Julii 1604. Ved at faste et Blik paa denne Families Færd og Skjebne, overbeviser man sig om, at Slagsmaal, Saar og Drab hørte til Dagens Orden. Søren havde saaledes saaret Therkild Bertelsen i Brændum, og Moderen maatte stille ham tilfreds med 1 Londe Ring og 2 Daler i Penge, foruden at hun havde draget Omsorg for hans Hæbredelse hjemme i sit eget Huus, hvorom et Vidnesbyrd i Tingb. af 12 Febr. 1600. — Samme Åar den 14 Julii, maatte Jens Andersen Klyne betale 15 Daler i Boder for Saar og Skade, han havde gjort Niels Jensen, Borgemester Jens Andersens Søn. Et

---

1) Det sidstnævnte Actstykke er optaget i Program 1826, S. 44—52.

Var Maaneder tilforn (den 12 April) var hans Fætter Jens Svane, Magister Jacob Svanings Broder, for begaaet Mord blevet domt fredløs. Selv blev Jens Klyne næste Aar saaret i Hovedet af Jørgen Christensen, som blev svoren Loug over, at bøde mod Sagvolderen, Kongen og Byen. Endeligen blev han 1610 gjennemstukken af en Thydske, Peder Jensen, da han vilde gaae imellem Ebende, som sloges med Kaarde. — Af de fire Sønner, som ved Anders Sørensens Drab blevе faderløse, var altsaa efter 12 Aars Forløb kun Frederik Andersen Klyne tilbage, der 1615 tog Magistergraden ved Universitetet i Kjøbenhavn og siden blev Slotspræst i Frederiksborg.

Af Anders Sørensens 5 Døtre findende vi Anna, som var Bislop Hegelunds tredie Kone. Hun døde 1640. Ingeborg var gift med Dr. Christen Lassen Bording, Provincialmedicus i Nibe. Elisabeth med Jens Andersen Guldsmed. — En Datter Karen, som havde været gift og efterladt Børn, findes at være død før den 20 Oct. 1621. Den femtes Navn og Skjebne er mig aldeles ubekjendt. Anders Sørensens efterladte Enke, som døde den 17de Oct. 1634, var en Datter af Borgemester Lars Thøgersen (Klyne.)

Fra denne biographiske Excurs kommer jeg igjen tilbage til mit egentlige Emne.

Hvad Galthen fortæller om Ørreport, at den oprindeligen med sørre Net kaldtes Østerport, er af Terpager oplyst ved et Haandskrift fra Aaret 1379 (p. 47). Men, naar Galthen af et Udtryk i Mag. Anders Wedels latinske Brev til Cantsler Niels Kaas (*ponti incumbit turris muro lateritio elata, porta ampla aditum ad ipsam urbem patesciens,*) slutter, at

Porten i Wedels Tid var opført over Broen, og altsaa siden maa være flyttet længere ind til det Sted, hvor den nu findes: da er dette en Fortolkning, som ikke kan forenes med den Kjendsgjerning, at den saakaldte Udermosse i Aaret 1526, (altsaa før Wedels Tid,) blev anlægt "udenfor" Nørreport.¹⁾ Wedels Ord lade sig ogsaa meget vel forklare om Portens Beliggenhed i Nørheden af Broen. Ydermosllen er, som det paaberaabte Vilag viser, opbyggt af Christen Bræmer, der i denne Anledning har udgivet en Forpligtelse til Byen at vedligeholde Bulværket paa begge Sider af Vandløbet med Pæle, Hulle, Leder oven og neden, Flodtilier osv. fra Møllen og saa langt som Broen rækker.

Om denne Møllens Mishandling i Krigene 1643—45 s. Adj. Adlers Progr. 1836 p. 62 og sammes Bil. p. 77.

Førstaden uden for Nørreport.

Naar man gaaer ud af Nørreport, deler Førstaden sig i twende Strækninger: den ene, som ligger paa venstre, den anden, som ligger paa høire Haand af den Gade, der paa Grundtegningen i Danske Atlas er betegnet med No. 35 og kaldes samme steds Bredegaden. For nærværende Tid bærer den Navn af Saltegaden, hvilket Navn staaer malet paa Huushjørnerne, hvor dog ogsaa Spor ere at opdage af den tidlige Benævnelse, under hvilken den af Hofman er anført. At det første Navn ikke har været brugeligt i Terpagers Dage, maa man slutte deraf, at det ikke forekommer i hans Fortegnelse paa Førstadens Gader; derimod nævner han Soltegaden som een af de gam-

1) S. Bil. 6. A. S. Wedel var født 1542 og døde 1616.

2) p. 23.

le Gader udenfor Nørreport. I den Danske Atlas, hvor Bredegaden ved Nørreport, som sagt, er betegnet med No. 35, findes Saltgaden nævnet blandt dem, som vare udenfor Nørreport, men ikke mere findes. (S. 621.) Galthen har Saltgaden blandt Forstadens gamle Gader (S. 40), men hverken den eller Bredegaden blandt de nærværende. Dog er det vistnok den nu saakaldte Saltgade, som han mener, naar han siger, at det er den eneste af alle Forstadens gamle Gader, der endnu kan kaldes en Gade. Om vor nyere Saltgade er den samme som Oldtidens, ville vi for det første ikke indlade os paa at undersøge.

I den Strekning, som ligger paa høire Side af Saltgaden, maa vi, foruden adskillige ubenævnte Gader og Straeder, sege Nicolaigaden, Ale-gaden, Pais-pot og Ladegaardsgaden.

Nicolaigade. Ale-gade.

Nicolaigaden (paa Grundt. i D. A. N. 33) var paa Terpagers Tid det brugelige Navn paa den Gade, som forдум gif til Nicolaikirke. Ale-gaden ansører han som een fra denne forskjellig Gade. Ligesaa Danske Atlas. (S. 621.) Hos Galthen er Ale-gaden No. 3, St. Nicolaigade No. 5 i Forstaden. (S. 40.) Om den sidste siger han: St. Nicolaikirke laae i Forstaden udenfor Nørreport, i den første Gade paa høire Haand, som deraf kaldes St. Nicolaigade. Den førstes Navn forklarer han, ligesom Terpager, af Alevognene, som der i Markedstiderne holdte. Men at det er een og den samme Gade, som i Tidens Løb har vexlet Navn, mener jeg, er klart

i, deraf, at Eiendomme, der skjønnes at være de samme, ansøres til forskjellig Tid beliggende først i

Nicolaigade, siden i Aalegade. Efter Tingsbøgerne ligger saaledes:

Anders Lydichsens Stald 1593 i Nicolaigade.¹⁾
En Stald med samme Eiers Navn 1643 i Aalegaden.²⁾ Lars Limes Stald 1582 i Nicolaigade.
Mads Lassen Limes (formodentlig Lars Limes Søns) Stald 1643 i Aalegaden.³⁾

2, 1690, den 4 Nov. lader Bisshop Christen Lodberg et Tingsvidne optage paa Cathrinekirkes Begne, for at haandhæve dens lovlige Indtægter. I Forhørret forelægges Willum Knudsen af Biskoppens Befuld: mægtigede det Spørgsmaal:

a, om han ikke vidste eller havde hørt sige, at den Gade, som da kaldtes Aalegade udenfor Nørreporten, tilforn var kaldet St. Nicolaigade. Willum Knudsens Svar: at han ikke udi 48 Aar kunde erindre andet, end at samme Gade jo havde været kaldet Aalegade, synes vel at undvige en Bekræftelse af Spørgsmaalets Hovedpunkt; men han benegter det heller ikke. Dette bliver efter Omstændighederne at betragte som en usfrivillig Tilstaaelse; thi hans Svar vise i det Hele, at han vogtede sig for at vidne til Etade for dem,

1) 1593, 2 Mai: Thorbern Jensen Skriver, Vorger i København, flesder hans Stalgaard paa Sønderside i Nicolaigade, mellem Marine Ole Stephansens Gaard paa Østerside og Anders Lydichsens Stald paa Vesterside, fra Gaden til Nebbaa.

2) 1643, 4 Mai: Anders Lydichsen, dansk Skolebold, flesder til Lector Mag. Christen Friisens Svigersøn, Jens Pedersen Brondums hans Stald, strækende fra Saltgaden og ud med Aalegaden med den ene Side og Mads Lassen Limes Stald med den andenSide.

3) 1582, 17 Febr.: Peder Notler flesder sin Broger Lars Lime sin Stald paa vestre Side Nicolaigade mellem Anders Sørensens Loft paa østre Side og Niels Munchs Arvingers Stald paa vestre Side.

som Bisshoppen sigtede. Desuden feiler man vel ikke i at antage Bisshoppens Spørgsmaal for et Udtryk af hans egen paa Sagens Undersøgelse grundede Overbevisning, som han ved Tingssvindnet ønskede at give den juridiske Kraft, der her kan være os ligegeyldig.

b, Dernæst lod Bisshoppen spørge: om Bidnet ikke vidste, at Sal. Johan Apotheker havde udi samme Gade eiet en Stald, som nu Dr. Ludvig Pouchs Arvinger eiede; og om Sal. Johan Apotheker flere Stalde udenfor Nørreporten havde eiet. Herpaa svarede Willum Knudsen, at han ikke vidste, at Sal. Johan Apotheker havde havt eller eiet andre Stalde udenfor Nørreport beliggende, end den, som laae udi Aalegade.

Da det nu befindes, at Sara Pedersdatter, Sal. Hans Lassens, har den 28de Marts 1618 sjødet til Johan Pouch Apotheker sin Stald i Nicolaigade, mellem Hans Hansens Stald paa østre Side og Lange Gredsteds paa vestre Side: maa Nicolaigade og Aalegade nødvendigvis være een og den samme, saafremt Joh. Pouch, efter Bidnets Udsagn, ikke har eiet mere end een Stald udenfor Nørreport.

I midlertid vil jeg dog ikke forudsige, at Joh. Pouch ogsaa havde eiet en Stald udenfor Nørreport i den første Gade, som gik fra Saltgade ned mod St. Peders Kirke, hvilket sees af Tingb. 1621, 16 Apr. — At Willum Knudsen ikke erindrer dette, lader formode, at Joh. Pouch tidligen har afhændet den. Overalt kommer denne ikke i Betragtning ved Spørgsmålet her, om Nicolaigade er den samme som Aalegade. Det er os nok, at Joh. Pouch paa denne Rant

af Byen; hvor begge Gader nødvendigvis maae søges, ikke har eiet meer end een Stald.¹⁾

Til Gjengjeld for den Gade i Forstaden, som jeg har berøvet mine Førgaengere, funde jeg skaffe dem en anden, som ikke saa sjeldent omtales i Skjøder fra det 17de Aarhundrede og som ingen af dem har paa deres Fortegnelse; jeg mener Ladegaardsgaden. Men da den, der behandler dette, maaſke utaknemlige, Stof, med en Smule Kritik, snart vil gjøre den Opdagelse, at samme Gade til forskjellig Tid har baaret forskjellige Navne: maa der meer end Navnet til for paa min Liste at komme i Nummer. Ladegaardsgaden udeholder ligesaa lidet Proven som Aleagaden: de ere begge afvæxlende Venævneller af Nicolaigaden. For at bevise denne Paastand, vil jeg for det første tage min Tilflugt til — Daarekisten. I Tingbogen for 1629 læses, at Magistraten den 11 Sept. solgte et Stykke Kaaljord, liggende tværs over for Udermøllen ved Nør-report, som Daarekisten tilforn havør paastanden, til Willum Hansen, med Forpligt at holde Muur værket ud til Møllefarmen som og Træværket for Møllebroen

1) Efterat mit Manuskript var færdigt til Trykken, var ieg fundet et Indlæg af Bisshoppen, dat. 8 Apr. 1690, hvori han hører, at Dr. Omeis, som J. Pouchs Arving, ikke vil gisre Kirken Uret, "naar han aleneſte lader sig informere, at Aleagaden, hvorudi hans Stald ligger, er den samme Gade, som fordum kaldtes St. Nicolaigade, hvilket med rigtige Vidnesbyrd kan bevises." I en Commissions-Dom af 2 Mai 1727 anføres endnu en Afsigt til Cathrinekirke af Job. Apothekers Stald i Nicolaigade. Den er nu indbefattet i Grands Klynes Loft ifølge en Regnskabsbog for 1683, som ieg siden har haft til Eftersyn. Hvis jeg ikke havde truffet paa disse Oplysninger, kunde ieg have fættet mig fortære, end ovenfor er skeet, og have sparet mig en vidtløftig og trættegende Randsagning af Protocollernes chaotiske Indhold.

vedlige, saavidt samme Jord strækker sig. Daarekisten havde altsaa ligget i Nicolaigade, nærmest Nør-report; det er klart nok. Men 1650, den 19de October, skjøder samme Willum Hansen til Hans Frises Arvinger en øde Stald i Ladegaardsgade mellem Knud Skomagers Stald paa Søndre side og Daarekisten paa Nørreside. Gjenfinde vi ikke her omtrent den samme Strækning i den ovenfor saakaldte Nicolaigade, der nu har fået et andet Navn?

Man kunde nemlig ved Daarekisten forståe den Plads, hvor Daarekisten forhen havde staet, da intet er almindeligere, end at et Sted vedbliver at bære sit gamle Navn endnu længe efter at den Gjenstand, som gav Anledning til Navnet, er forsvunden. Saar meget synes vist, at den Bygning, som for nærværende ligger Hr. Chr. Grandson Møller eier i Nicolaigade paa den Kant, hvor Daarekisten før 1629 bevisligen har staet, er den samme, som endnu i Aaret 1683 sagdes at ligge ved Daarekisten. Enten maa altsaa den tomme Plads have beholdt den gamle Benævnelse, eller en ny Daarekiste er blevet opført igjen om ikke paa samme Plads, (thi den var solgt til Willum Hansen,) saa dog i Nærheden af den nedbrudte. I begge Tilfælde bliver Ladegaardsgaden den samme som Nicolaigaden.¹⁾

1) I St. Cathrinekirkes Regnskabsbog, ved år 1683, findes under Overstift: Jordskold til Cathrinekirke, anteget:

„Khud Michelsens Jord ved Daarekisten, siden Ib Frises, der efter Beret Portners, men bruges nu af Christian Farver — aarlig 2 Mk.“

I Commissionsdøm af 2 Mai 1727 ang. Cathrinekirkes Indtægter: „Sal. Raadmand Farvers Enke og Ingeborg Sal. Christian

Videre: 1600, den 21 April, skjøder Bertel Struck til Byen en Gierdingsti, beliggende paa den vestre Side ved Gaden, mellem Gust Harboes Stald paa den sondre Side og Jens Termannsens Fordsmøn paa den nordre Side, strækende sig fra Gaden til Nebbaa. Det er upaatvivlelig denne Stald, som Laurids Stephansen Skriver, paa sine Stifbørns Begne, 1616, den 16 Marts, skjøder til Bagge Pedersen, da den siges at være arvet efter deres Fader Gust Jensen Harboe; men i det sidstnævnte Skjøde er

Farbers af fornævnte Christian Farbers Stald og Hauge uden Nørreport — 2 Ml.⁴

Hvis ovennævnte Jord ved Daarekisten er indbefattet under Christian Farbers Stald og Hauge, hvorom der vel ikke kan være nogen Twivl, var denne Ejendom i Taxationsforretning af 12 Juni 1682 betegnet med No. 595.

I Grundtaxten af 1778, hvor det første Tal betegner det da værende Nummer, det andet det dertil svarende i foranførte Taxation af 1682, hedder det:

"97: 595. Hr. Kaminerraad Golde en Stald og Hauge." (Som sildigere Eiere ere i Protocollen tilskiede): "Hr. Palle Hiort. 1803 Chr isten Frandsen Møller."

Efter en Forandring i Huusnummerne, som blev foretagen 1795, blev Palle Hiorts Stald No. 382.

Ifalge den mig af Stiftscasserer Andersen meddelelte Underretning sværer Hr. Chr. Frandsen Møller aarlig Jordstald til Cathrinekirke med 42 totrediedeel Hbs. Sslv, efter som det hedder, af Bygningerne No. 2 (den egentlige Møllebygning) og No. 382, id. e. nydnævnte Palle Hiorts, forhen Christian Farbers Stald og Hauge. I denne Jordstald maa formodentlig den oprindelige Afgift af 2 Ml. være indbefattet. Resultatet bliver, hvad jeg ovenfor har anført: at 1683 omtales endnu en Daarekiste i Nicolaigade.

Endstisndt det Beviis, som beraf kan uddrages for min påstand, gisr, efter min Formening, ethvert andet overflidigt: har jeg dog ikke villet udsette mit følgende Argument, da det i een eller anden Henseende desuden kan tine til Kundstab om den Gade, som endnu har sit Navn af Nicolaikirke, til hvilken den forдум første.

Beliggenheden angivet saaledes: uden Nørreport paa den venstre¹⁾ Side den Gade, som løber til Ladegaarden, mellem Bagge Pedersens Stald (som han nemlig forhen eiede) paa sondre Side og Nibebyes Fjerdningsted(sic), som løber ud til Nebsaa, paa øvre Side. Her seer man også Nicolaigade betegnet som den Gade, der løb til Ladegaarden, hvorfra Overgangen var let til Navnet Ladegaardsgaden. Den Bagge Pedersen her tilskjødede Stald, som forhen havde tilhørt Just Jensen Harbo, er upaatvivlelig igjen den samme, som Maren salig Peder Baggesens 1656, den 11te Novb., skjøder til Jørgen Hansen, ligende, som det hedder i Skjødet, paa Sondreside ved Ladegaardsgaden, strækende fra Gaden til Nebsaa. Saaledes har da Nicolaigade forandret sit Navn til Ladegaardsgade. En Indvending seer jeg vel funde gjøres med Hensyn til Udtrykket "paa sondre Side ved Gaden", som paa det sidste Sted er brugt om Staldens Beliggenhed, afgivende fra det i Skjødet af 21 Apr. 1600 brugte: paa vestre Side. Men en saadan Forskjellighed finder ogsaa Sted ellers, hvor samme Bygninger dog unegteligen betegnes. Og netop Just Jensen Harboes Stald, som i Skjødet af 21 April 1600 lægges paa Nicolaigadens vestre Side, er i et tidligere Skjøde lagt paa den sondre.²⁾ Det synes, at Nørreportens urigtige Benævnelse har givet Anledning til undertiden at kalde Nicolai; eller Lade-

1) Jeg formoder her en Skrivfeil i det Grønlundstke Excerpt, som jeg benytter. I Tingbogen, som ikke er at finde, har rimeligtvis staat et vestre.

2) 1587, 25 Febr. Stephan Pedersen Skomager skjøder til Jens Pedersen Terpager sin Stald og Kualgaard paa den sondre Side i Nicolaigade mellem Skaris Pedersen og Jens Harboes Gaarde.

gaardsgadens tvende Side den nordlige og sydlige, istedet for ellers den østlige og vestlige. Sagen er ikke mere forunderlig, end at Oldtidens Østerport er blevet til Nørreport, endstjende den vender mod Østen.

Undertiden synes dog Lædegaardsgaden at have betegnet den sydligere, ligesom Aalegaden den nordligere Deel af Nicolaigaden.¹⁾

I Nicolaigaden, som paa Terpagers Tid igjen var blevet det herskende Navn (R. C. p. 377), er Kirken og Nonneklosteret, af hvilke Gaden har fået Navn, naturligvis de vigtigste Gjenstande for vor Undersøgelse. Begge laae, efter Terpagers Beretning, hin Side Nebbaa, paa den saakaldte Løghøi. (p. 376.) Angaaende denne Høi findes i Alb. Thuras utrykte Brevsamling en nærmere Oplysning, som han den 20 Mai 1732 har meddeelt Dr. Med. Grothaus, der paa den Tid var Læge ved Vaisenhuset i København og havde ifinden at udgive Sjællands Naturhistorie.²⁾ Baade i historisk og botanisk Henseende fortjener denne Meddelelse her at opbevares. — Strax udenfor Ribe, siger han, findes en Høi, falder Løghøi, og som nævnes af Peder Kylling i hans viridario danico p. 4. Om denne Høi, den jeg selv for mange Aar siden har

¹⁾ 1647, 8 Marts, Kirsten Gal. Mad & Løgssens Kister til Jens Pedersen Brændum en Hauge og Kølgaard uden Nørreport mellem Gal. Peder Sørensens Kaalgaard paa den sandre Side og Knud Petersens paa nordre Side, strækende fra Lædegaardsgade og ned igennem til Aalegade.

²⁾ Molior (cere hans Ord til Alb. Thura) historiam Sjællandiæ naturalem, ne extranei habeant quod dicant in Theatro naturæ Danicæ nullam agi scenam et in foro medico continuas esse serias.

hæret oppe paa og seet det Græs, som derpaa vører og havde i alle Maader Smag som Løg, har jeg min Hr. Grothaus til Tjeneste indhentet denne Underretning fra den berømmelige Mand Hr. Mag. P. Terpiauer, S. S. Theologiæ Lector i Nibe og Sognepræst til Vester-Wedsted Menighed. "Løghøi menes at have faaet sit Navn af et Slags Løg, som der vører og er noget trindt Græs og kaldes Allium montanum capite rotundo, og smager som Løg. Nogle af vore Ribefolk, som jeg i mine unge Dage har kjendt, plukkede og skar af samme Græs om Sommeren, tørrede dem og brugte dem i deres Mad hele Året igjennem, hellere end Løg, fordi de skal have haft en bedre Smag end andre Løg. Denne Løghøi ligger strax uden for Nør-report, ved Siden af Veien til den Landsby Tunge eller Tange. Paa den samme Høi haver staet et Tomfrukloster, som der har ligget mange Enge til, (der nu ere i Bøndernes Eje) leiede fordum af Prisdrissen. Dette Tomfrukloster laae strax tæt ved Nicolaikirke, paa Høien, og var før Reformationen een af de 4 Sognekirker. Nu omstunder pløies og besaaes Pladsen."

At Nicolaikirkegaard var, i det mindste tildeels, den Plads, hvor Apotheker Eilschou har anlagt en Have, som nu tilhører Apotheker v. Stocken, viiste sig, da Jorden i Torveien blev kuulgravet og renset. Man fandt da mangfoldige Been af Mennesker, som der havde været begravede, og nogle murede Gravsteder med hele Beenrude udi. (Galthen S. 45.)

Hvad Beliggenheden af Fruekloster angaaer, er jeg af samme Menning som Galthen: at den laae på denne Side af Kirken, nærmere Byen; men da Gal-

then ingen Grunde angiver for sin Mening, kan jeg alene meddele mine egne:

1. I sin Beskrivelse over Løghøi, hvor Klosteret laae, siger Terpager, at den fandtes strax uden for Ribe. Dette Udtryk maatte synes mindre passende, hvis Klosterets Plads antuges at have været paa hin Side Kirken.

2. Af et Skjødebrev, som Terpager anfører (p. 708), erfare vi at en Toft, Bjeldstoft kaldet, laae vesten for Fruekloster og strakte sig ned til Aaen. Det samme sees af Capitlets Raaghævd (1531), som er astrykt blandt Bilagene til Program 1833, hvor det hedder, at Capitlet eiede to Acre vesten fra Fruekloster ud i Bjelsetoft. (S. 32.) I et andet Bilag til hemeldte Program, S. 13, omtales en Toft vesten ved Nicolaikirke paa et Bjerg, liggende mellem Adelveie, (?) næst til den Toft, som Thomas Olussen gav til Domkirken, og af Udstækning, fra Østen ned til Vandet, 117 Alen, fra Nør til Sønder 180 Alen. Efter denne Beskrivelse maa Toften have strakt sig i Breden tværs over den Jord, som ligger imellem Nicolai-gade og Nebssaa, og, da Thomas Olussens tilgrændsende Toft ligeledes gik ned til Aaen, maa denne have ligget i samme Retning, rimeligvis sonden for den førstnævnte Toft, altsaa ogsaa vestlig for Nicolaikirke. Men denne Toft, som Thomas Olussen gav til Domkirken er netop den her omhandlede Bjeldstoft, hvilket sees af det anførte Sted hos Terpager. Bjeldstoft har følgeligen ligget vestlig saavel for Kirken som Klosteret. Endskjønt nu Talebrugen vokler i Henseende til Beliggenheden af Nicolaigade, som siges snart at strække sig fra Norden mod Sonden, snart

fra Vessen mod Østen: maa dog Kjeldstoft, med det mod Østen tilgrændsende Kloster, enten den i Virkelig-heden laae vesten eller norden, eller hvad der vel var noisiagtigst, nordvest for Nicolaikirke, under alle Om-stændigheder søgeres paa den Side af Kirken, som vender mod Byen; thi i det modsatte Tilfælde maatte Kjelds-toft enten have ligget sønden eller østen eller sydost for Nicolaikirke; men nu have vi seet, at dens Belig-ghed var vestlig for samme. At Klosteret har nærmet sig mere til Gaden end til Aaen, følger af dets angivne Situation østen for Kjeldstoft og paa en Bakke (Løghei); thi ned imod Vandet bliver Jordsmonnet stedse lavere. Derved stemmer ogsaa overens det Udryk, som bruges i et af Reutemester Jørgen Pedersen udstedet Beviis for, at han skal holde Capitlet frit for Thomas Olussens Arvingers mulige Fordrin-ger paa Kjeldstoft, som han havde kjøbt af Capitlet: han siger nemlig i dette Beviis, at denne Toft ligger mellem Fruekloster og Aaen. Til yderligere Bekræftelse af Kjeldstoftens Beliggenghed mellem Nicolaikirke og Byen tjener, at de Rhoders Toft eller Molletoften, som den nu kaldes, der tilhører Cathrinekirke og de Fattige, strækker sig fra Apothekerens omtalte Hauge hen imod Byen, hvilken sidstnævnte Toft indbefatter den forrige Kjeldstoft efter Sagkyndiges Mening, som jeg har fundet bestyrket derved, at en Afgift til Cathrinekirke af St. Jørgens Jord i Kjeldstoft længere hen i Tiden ydedes af St. Jørgens Jord i de Rhoders Toft.¹⁾

---

1) Paa et lost Blad, udrevet som det sones af en Regnskabsbog, findes blandt Afgifter til St. Cathrinekirke:

3. Mag. Hans Svaning fik 1570, Tirsd. f. St. Galli Dag, Skjøde paa en øde Stald, Jord og Raalsgaard i Nicolaigade paa Hjørnet af den Fjerdingsti, som løber ned til Væbsaa. Paa hin Side af Nicolaikirke vilde man ikke med Rimelighed funne formode at finde en saadan Fjerdingsti, som gik ned til Vandet, da Afstanden fra Aaen der er saa betydelig; heller ikke er der ellers Spor af at Nicolaigadens private Bygninger have strakt sig paa den anden Side af Nicolaikirke. Oliver dersor Mag. Svanings Stald at søge paa denne Side af Kirken, da finde vi i et forhen paaberaabt Skjøde af 1600, 21 Apr., at den omtalte Fjerdingsti gik mellem Marine Sal. Mester Svanings Gaardsjord paa den ene og Rjeldstoft paa den anden Side. Ogsaa dette stemmer overeens med vor antagne Mening om Frueklostrets Beliggenhed.

Da Hensigten af disse Blaade ikke er at afskrive hvad man i bekjendte Hovedværker kan finde om det gamle Købe, men at udvide saavidt muligt, og beriglige eller begrunde ældre Forsatteres Beretninger, samt redde fra Undergang hidtil utrykte Brevstaber, der vedkomme Byen: maa jeg her indskrænke mig til et Udtog af Nicolaiklostrets Historie, som udførlig kan læses hos Daugaard.

Klosteret var et af de ældste i Byen, en kongelig Stiftelse, hvis første Oprindelse er ubekjendt; men det omtales allerede 1215 under Valdemar den Anden.

Aff s. Jørgens Jord vdi Kjelds Tøft. Skylder aarligen 5 £.
1 Alb.

I Commissionsdømmen af 1727 hævdes Kirken samme Indtægt med disse Ord:

Hr. Amtmand Teilmann og Amtsforvalter Lundesen af St. Jørgens Jord i de Rhoder & Tøft 5 entrediedeel £.

1494 satte Johanniterne eller Korsbrødrene sig i Besiddelse af Klosteret, hvil Monner beskyldtes for en Vandel, der bestemmede deres sædvanlige Titel af reenlivede Hømfruer; men Korsbrødrene blev i sidste ende for Papen i Rom, til Misfornøjelse for Kong Hans, der selv vilde være Dommer i Sagen; Brødrene blev dømte til at give Monnerne Alt tilbage og, indtil dette skeete, satte i Vand. Imidlertid vedblev Stridighederne mellem begge Parter endnu i nogen Tid, idet Monnerne påstod ydermere Fyldestgjørelse ifølge den pavelige Kjendelse, Munkene derimod formeente at have givet dem al billig Erstatning. Endelig blev Sagen afgjort ved Kong Hans's Mellemkomst, som 1502 frikendte Korsbrødrene for videre Tiltale i denne Anledning.

Under denne Strid var Christiern Jude Monnes Klosterets Forstander. Terpager giver Navnet paa Latin Christianus Cimber, og efter dette Vink skrive de sildigere Forsættere Christiern Tyde. Det hiver dog kanske et Spørgsmaal, om det ikke var rigtigere at skrive Jude, da man har en adelig Familie af dette Navn, til hvilken Klosterets Forstander muligen hørte. At Christiern Jude var en anseelig Mand, skionnes deraf, at han, som af K. Hans's Brev ses, under Sagen var reist ud af Landet i Kongens Ærinde. Om hans maaskee overdrevne Strenghed i at påaftise Klosterets Fordeel taler et Tingsvidne af 1508, som tillige viser, at en Gaard i Hjortvad, skyldte til Fruerkloster ved Nibe i Ørte Korn aarlig¹⁾). Her skrives ogsaa Twde.

En ældre Forstander, hvis Navn ikke forekommer

hos Daugaard, er Truels Nielsen. Til ham pantsat satte Lydich Hartlossen, Borgemester, en Jord eiendom, vesten for Klosteret, som Truels Nielsen siden skænke de til Capitlet med Forpligtelse, at det hvert Aar skulle holde en Begængelse for ham og hans Hustru Mette og deres Forældre. — Documentet desangaaende er optaget blandt Bilagene¹⁾.

Nicolaiklosteret findes jevnlig betraaft i Testamente rigesom andre gudelige Stiftelser. Jeg kan i denne Henseende henvise til Terp. p. 54, 57, 58, 59, 62, 64. Hertil kan føjes Bisop Peders hidtil utrykte Testament,²⁾ ved hvilket endeeel Gods skænkes Capitel, med Vilkaar, at en Trediedeel af Indtægterne aarligen uddeles til dem af Nonnerne i Ribe, som ere meest trængende og blottede for Bimmers Understøttelse. — Enkelte Klosterfrøkeneres Navne forekomme R. C. p. 57 og 62.

Paa hvilken Tid Nicolaikirke er nedlagt, har Terpager ikke underrettet os om. Han siger vel, at Christian den 1ste i Aaret 1479 skjenkede Brødrene af Johanness den Døbers Orden (ø: Korsbrødre) denne Kirke med tilliggende Jordegods; men, som Daugaard bemærker, torde her kanske en Wildfarelse have ind sneget sig. Noget Uklart og Forvirret er der vistnok i det, som Terpager beretter om Nonneklosteret og Kirken i Aarene 1479 til 94. — 1476 lode Kirkevægerne for Nicolaikirke en Klokkे støbe, som siden er blevet an bragt i Cathrinekirke. Lader det sig ikke deraf formode, at Nicolaikirke først er blevet nedlagt ifolge den Kongelige Bevilling af 1537 (R. C. p. 395), ved hvilken det tillades at dele Ribeby i de nuværende 2de Kirke-

1) Bil. 9.

2) Bil. 10.

sogne og anvende de øvrige Sognekirker, "som øde lægges skulle", til at forbedre den Unden (Cathrinekirke) med — ? (Galthen S. 146). At Nicolai Sogn 1386 strakte sig til Langebro, seer man af Skjødebretet hos Terpager S. 49. Paaskriften, som han anfører, indeholder den Urimelighed, at den bortsjødede Jord laae ved Langebro (nu Nybro), i den Gade, ad hvilken man gaaer fra Byen til Nicolaikirke. Men Skjødet selv er uskyldigt i denne Paategning, som er skrevet hen i Taaget af den velvise Archivarius.

Gravssogn.

Et andet Sogn paa denne Kant af Byen er Gravssogn, om hvilket Terpager meddeler nogle Brudstykker, som ere hentede fra den gamle Fordebog og Byens under Navn af Bursprog bekjendte Bedtægter. Af den første Kilde vil jeg her nedenunder, (med tilføjede Tal ved enhver Post,) henvrette det hele Afsnit, i hvilket Gravssogn omtales, istedetfor, som Terpager, blot at uddrage de enkelte Sætninger, hvor bemeldte Sogn udtrykkeligen nævnes, da den af ham udeladte Slutningsætning, som ikke er den mindst vigtige, uden en saadan Forbindelse med det Hele set ikke kan forståaes. Endda bliver dens Fortolkning, som man vil see, usikker og twivl som.¹⁾

- 1) St. en Fording Stig kommer vesten for St. Nicolaikirki og ligger northen nether til Gravskirkki.
- 2) St. Isber ther en Gadu Nør øster fra St. Nicolai Kirkegaard oc saa i Grav s Sogn nether til Langwethel Strom.
- 3) St. østen vedh then samme Gadu ligger to Toft, ther haffuer St. Nicolai Kirki en Thoft imellem, som nu Niis Truelsen bruger
Borgemester bruger
- 4) St. Vesten then samme Gadu haffuer Byen eth Stykke Gordh, som syder øster och vesten och synder, northen weth then Toft,

Det vil nemlig komme an paa, hvor mange af de opregnede Nummere man troer at burde indbefatte under "alle de første Toffte", som udgjorde det gamle Grav's Sogn. — At det strakte sig fra Nicolaikirke nordlig ned til Veien og laae for en Deel paa den østlige Side af den under anden Post betegnede Gade, er temmelig indlysende. — Paa et følgende Sted i Jorddebogen nævnes "Graffue Sognebanke med then liden Engh veshenn vid Sponegrob". Denne Bakke maa man uden Tvivl ligefledes søge østen for Gaden, saavidt Jordsmønnets nærværende Beskaffenhed lader formode.¹⁾ — Vi ville siden faae Anledning til nozag:

som gamle Jess Dues pabothé, oc stoller hvært Aar II (o: 2) Skpr. Bvg.

5, Dt. haffuer bven en Toft, som Jess Gædseen paabothé och spæthen fel Peder Jensen Froimland then samme toft aff Byen i sin Fæst for X s. Engl. och nu Peder Christensen haffuer oc stoller then Jord som the bus pastaaet IX s. lyb. hvært Aar forinden then tofft som faaes hvært Aar.

6, Dt. En Færding Stigh, som gaar Svinden fra Jess Gædhæns oc saa till Klostermark, som faaes hvært Aar.

7, Dt. i Toft i Grav's Sogn, som Jess Næsersen pabothé och stoller hvært Aar IX Skil. lyb.

oc nu Thomas Olsen pabothé.

8, Jess Hallsen haffuer eth Stykke Jord i Grav's Sogn, som han haffuer bogt opaa oc stoller hvært Aar XII s.

9, Dt. haffuet Ingvar eth Stykke Jord i Grav's Sogn, som bogd er och stoller hvært Aar IX s. lyb.

10, Dt. Gherlof haffuer en staar Toft, som bogd er oc met en en-
loth Brugtoft och stoller hvært Aar XVIII s.

Alle første Toffte ere nu i Feste oc faaes aartlig oc
ganger en besunderlig Skuld aff til Byen oc hvært Aar,
som mest vær gammel Grav Sogn.

1) Jeg forudsætter, at den Vej, som paa Grundtegningen i D. A. går fra Nicolaigade til Nybro (I), forbi Hægelund's Markt, sandsynligvis er den her omtalte Gade. Paa dens venstre Side, naar man kommer fra Broen, er Jordsmønnet betydeligt højere end Vejen.

tigere at opgive de Forder, der formodentlig have hørt til Gravssogn.

Den grønne Plads ved "Graffsaagen", hvor Ingen under en Dalers Brøde maatte lægge Noget, ifølge Bursprogets 23de Artikel, er muligen den Plads imellem Lædegaardstosten og Tvedveien, som nu netop er kjendelig derpaa, at man upaataalt lægger der — hvad de gamle Vedtægter søgte at forebygge. — Nyse nævnte Gade, som gik fra Nicolæskirke til Långvedelsstrøm, kalder Galthen Paapst; efter min Formening urettigen. Den, som paa Grundtegningen i D. A. har givet Gaden №. 34 dette Navn, finder Medhold i Tingbøgerne, hvilket jeg siden skal søge at godtgjøre. Gravskirkens Beliggenhed tiltroer Galthen, imod Sædvane, sig ikke at kunne bestemme noagtigen, men antager dog, at den laae i den Gade, som han kalder Paapst. Bestemt at paavise den Plads, hvor Kirken har staet, lader sig nu vel ikke gjøre; men af den Beskrivelse, som man har af Historiographen Wedel, i hvis Lid den endnu maatte have været til, da han siger, at den for ikke ret mange Åar siden var blevet nedbrudt, erfare vi, at den laae i Nærheden af den Bro, over hvilken man passerer ind i Forstaden, og som havde sit Navn af Gravskirken. Denne Bro kan ikke være nogen anden end det saakaldte Nybro, som forдум var bekjendt under Navn af Langebro og, hvad man af Beskrivelsen kan fåsaa, også er blevet kaldt Gravsbro af den høsliggende Kirke, der var bygت i Skikkelse af Christi Grav.¹⁾ Paa den sydvest-

¹⁾ Ad hæc stabula introitum præbet pons, qui a templo vicino ad formam sepulchri Christi expresso nomen obtinuit. Ante annos non ita multos destructo templo intra urbis portas

lige Side af Broen maa Kirken have ligget, estersom Jorddebogen omtaler en Hjerdingssti (N. 1), der kom vesten St. Nicolaikirke og løb mod Norden ned til Gravskirke. Sammesteds tilføjer Wedel, at Indbyggerene fra Gravssogn vare flyttede ind i Byen og havde der anlagt en egen Gade af samme Navn.

En fuldstændigere Efterretning om denne Rømning har jeg fundet i nogle Actstykker, som ere indlempede blandt Bilagene til dette Program.¹⁾ Det første er en Ansøgning til Kongen, som gaaer ud paa, at alle Bygninger i Gravssogn skulde rømmes og nedbrydes. Der ligger, hedder det, en siden By uden for Ribe og paa dens Enemarker, Gravssogn faldet, som nogle Aar tilbage i Tiden bestod alene af nogle smaa Huse, som et fattigt Menneste kunde boe udi. Dertil hørte:

1, paa Jomfruklosterets Agerender²⁾ et Par ubetydelige Boelssteder, som ikke havde anden Jord at bruge, end hvad Forstanderen i bemeldte Kloster vilde overlade dem til een eller to, tre Skepper Korn af samme Klosteragre, der senere blev lagte til Slottet. Videre hørte til Grav's Sogn:

2, paa St. Jørgens Mark,³⁾ som er lagt til

recepti ejus loci incolæ vicum peculiarem eodem de nomine condiderunt. Terp. R. C. p. 18.

1) Bil. 11, 12, 13, 14.

2) Formodentlig en i Nærheden af Klosteret beliggende Mark mellem Nicolaigade og Nebbaa. Da den siden blev lagt til Slottet, var det næstee den Deel af den fortige Ladegaardsmark, som nu tilhører Apotheker v. Stöcken og grændser mod Vesten til sammes Hauge.

3) Herved forstaaes næppe St. Jørgens Mark, som nu bærer dette Navn og grændser mod Syden til Eved Bymark, fra hvilken den ved Nørre - eller Evedao er adskilt. Denne St. Jørgens Mark, som tilhører Hospitaliet, ligger for langt borte til her at kunne menes. Derimod finder jeg det rimeligere, at Talen er paa dette Sted om St. Jor-

Hospitalet i Ribe, nogle Beboere, der ydede en ubetydelig Afgift til Hospitalet, og som fra Begyndelsen af havde faaet Lov at nedsatte sig der for deres Armod og Sygdoms Skyld.

3, Nogle smaa Tofte, som ligge til Cathrinekirke¹⁾) og skynde somme 4, somme 2, somme 6 f. danske, i det Hele neppe i Mark. Paa disse Tofter var Antallet af Beboerne, som tildeels ingen Skatter svarede, hverken til Kongen eller Communen, nu saaledes formeret, at det næsten udgjorde en Fjerdedeel af Byens Folkmængde. Og alle disse Gravssogns Indbyggere, hvis hele Afgift til det Almindelige neppe beløb til $1\frac{1}{2}$ Daler, brugte Byens Eiendom ligesaadigt som Borger-

gens Jord i Gravssogn, som ifølge Bilag 14 blev skænket til Byen imod en Afgift til Hospitalet, der vidner om, at Jorden forhen har tilhørt dette. Hvis nu St. Jørgens Jord er det samme som Gravssognemark, der efter Bil. 15 udleiedes til Fordeel for Byens Cassé, saa maa det være den Mark, der siden har facet Navn af Hans Hegelunds Mark, maaske efter den Hans Hegelund, som fra 1616 til 1622 havde Marken i Fæste. At Gravssognemark, Grausom-, Hans Hegelunds og Gravlund-Mark er eet, som det ansætte Bilag lader formode, bestyrkes end mere ved følgende Sted i en Taxationsforretning af 12 Junii 1682:

"Graufverslund eller Hans Hegelunds mark ved Lang eller Nye bro beliggendes, som for aarlig Afgift bortleies og kan derudi sages det ene Aar med det andet lignet 15 Skp. Rug, 15 Skp. Byg. Og Land paa samme Markes Engbund avles Gæsthuse 8 Læd.."

¹⁾ Formodentlig deels den Jord sonden for Hans Hegelunds Mark, som Cathrinekirke eier og har fæstet til Justitsraad Amtsforvalter Nielsen, deels den Capellanen til samme Kirke forhen tillagte Jord, som Justitsraad Nielsen har kibst. Om den sidste bedder det i nyenævnte Taxationsforretning: "Noget Kirkejord, som Capellanen til St. Cathrinekirke Hr. Lauridz Christensen Nagaard nu pro officio bruker, eragtes for Byg sed 20 Skp."

ne, og forte dertil et høist forargeligt og løsagtigt Levnet, hvorfor man androg paa, at samtlige Bygninger i dette Sodoma skulde nedbrydes og Beboerne ensten see sig om anden Lejlighed eller flytte ind i Byen. — Paa denne Forestilling fulgte et kongeligt Rescript af 1547, som bevilger, at Gravssogn strax skal afbrydes og ødelægges, og ingen efter denne Dag tillades at hoe der, og dersom nogen ikke inden St. Hans Dag førstkommede var bortslyttet og endnu befandtes at hoe sammesteds, da skulde Borgerne i Ribe have Fuld-magt til at ødelægge disses Vaaninger; de derimod, som vilde flytte ind i Byen og underkaste sig samme Skatter og Lynge, som de øvrige Borgere, skulde der modtages.¹⁾

Paa denne Maade opkom inde i Byen en ny Gade, kaldet ny Grav Sogn eller Gravsgade, hvilket Navn siden er forandret til Gravene. (Grundtegn. i D. A. Nr. 10.) — I D. A. udledes den sidste Bemærkelse af Byens Grave, som forдум der have gaaet; men dette er kun for saavidt rigtigt, at da den rette Oprindelse til Navnet Gravsgade var gaaet i Glemme, kaldt man paa at søge den i de hosliggende Fæstningsgrave, hvilken Hypothes igjen efterhaanden gjorde sig gyldende i det Navn: Gravene, under hvilket Gaden er anført i den Danske Atlas.²⁾ Nu

1) Bil. 12 og 13.

2) 1574, Esverd. ante Joh. Baptist. Christen Sørensen Bundtmager stod til Thomas Pedersen 4 Tag Stald sonden fra Puggaard ved den inderste Byens Grav i No Grav Sogn mellem Svend Rem-sniders Vaaning paa østre Side og Peder Knivsmed i Puggaardga-den hans Kaalgaard paa vestre Side. Ligeledes

bærer den igjen Navn af Gravsgade, som den paa-
malede Indskrift viser.

Paipstgade.

I Forbigaaende yttrede jeg den Mening, at Gal-
thens Forestilling om Paipstgade, som ogsaa kaldes
Paapst eller Papst o. s. v., var uriktig, i det han
antog, at den løb fra Nicolaikirke ned til Langvedel-
strøm. Her folge mine Grunde: Den øverste Ende
af Paipst vendte mod Daarekisten,¹⁾ og denne laae,
som vi have seet, ligeover for Ydermøllen, udenfor
Nørreport. Flere Steder vise, at Paipst og Nicolai-
gade gif, om ikke just jevnsides, dog ved Siden af
hinanden, eftersom en Eiendom snart siges at ligge
mellem begge Gader, snart at strække sig tværsigjen-
nem fra den ene til den anden.²⁾ Ingen af Delene
lader sig forene med Galthens Paastand. Jeg formo-
der, at Gaden har sit Navn af en Paddepyt, en Sump,

1592, 6 Nov., et Stykke Jord langs ud med Grafs Sognegade
sendeh op til Puggaards Jord. Item:

1608, 6 Febr., et Huis ved Gravene i Gravssogn.

1) 1576, Tirsd. ante Cantate: 12 Mænd vare ude paa et Son paa
P a a p s t g a d e og vidnede, at fra øverst i Gaden mod Daareki-
sten og saa langs ned i Gaden imod Søren Jacobsens Toft fandtes
stor Bræk med Mag og Skarn, hver Mand, som haver Stalde der,
til Bræk og Skade.

2) 1616, 24 Febr. Marine sal. Niels Povelsens Kisder til Mag. Jacob
Nielsen Bonum i Darum behdes Kaalgaard mellem Paapstgade
og Nicolaigade fra Hans Vandals Stald til Kield Tørgensen Borg-
mesters Kaalgaard.

1575, Onsd. ante Elisabet. Niels Jepsen Møller i Lintrup Mølle
Kisder til Maurits Podebusk hans Stald, Kaalgaard og Eiendom,
beliggende paa Nørreside i Nicolaigade, mellem Claus Gjærdings
Stald paa østre og Jep Borgs Stald paa vestre Side, strækende sig
fra Nicolaigade og tvertgjennem til Papstgade vedtager.

hvor Frøer opholdt sig, til hvilken den engang i ældre Tider har ført ned. Et saadant Ord, i den her angivne Betydning, findes efter Molbechs Danske Ordbog at være brugt af Hvidtfeldt. Ligeledes er Padde, der udtales Pai, et her paa Egnen gangbart Udtale for Frø, og Pyt for Sump, hvilket ogsaa i Molbechs Dialect Lexicon er bemærket.

Denne Gisning om Navnets Oprindelse, som hensilles til den kyndige Læzers Bedømmelse, bestyrkes ved den gamle Jorddebogs Udtale, at der gaaer en Gade fra Saltgade ned i Paipyt. Kanske ju dette Sted har bragt Galthen paa den Formodning, at Garden Paipot ikke kom umiddelbart fra Saltgade, men maatte søges længere nede; men ligesom Gaden, der gik til Ladegaarden, var Ladegaardsgaden, (S. 37) saaledes er Gaden, der gaaer ned i Paipot, efter min Forklaring, der ogsaa finder Medhold i Tingbøgerne, aldeles den samme som Paipotsgade, der altsaa, som Jorddebogen melder, kommer umiddelbar fra Saltgade.

Saltgade.

(St. Bartholomæi Capel. St. Jørgens Capel.
St. Jørgens Gaard.)

At ligeledes Aalegaden, der er den samme, som Nicolaigade, grænseude med den øverste Ende, mod Nørreport, til Saltgaden, have vi seet, S. 32; hvor Anders Lydichsens Stald omtaltes, der strakte sig fra Saltgade langs ud med Aalegade. Naar nu den øverste Ende af Nicolaigaden indbefattede Daarekisten, som laae tæt ved Nørreport, og den øverste Ende af Paipotsgade vendte mod Daarekisten: maa Saltgaden netop have været den samme, som nu bærer dette

paa my optagne Navn, efterat det en Tidlang havde været ombyttet med Navnet Storegade og Bredegade, der findes paa Grundtegningen i Danske Atlas. Hvad der med Grund opvalte Betenkelsighed hos mig imod denne Mening, som jeg nu med fuldkommen Overbeviisning vedkender mig, var Grønlunds afgivende Forestilling: at Saltgade var en Gade, som gik fra Bredegade mod Sønden. Saaledes læses i et Manuscript, som maaske er en Concept til det Bidrag, han har ydet til Danske Atlas. Men denne Mening gjendrives af Tingbøgerne, hvis Udtryk vise, at Saltgaden gik omrent i samme Retning som nu, fra Sønden mod Norden ned mod Langvedelstrøm, dog saaledes, at den tilsidst boiede sig mod Østen henimod Langebro. Huusrækkerne eller Gadens Sider betegnes derfor almindeligvis som den vestlige og østlige¹⁾). Den ved Langvedelstrøm beliggende Deel af Gaden kaldes den nederste.²⁾ Da denne Deel havde en østlig Retning, finder man ogsaa der en Staldbygning omtalt,

1) 1573, Ondb. ante Gregorii. Ib Tornum lod vurdere en af sal. Henning Guldsmed pantsat Stald paa den vestre Side i Saltgade, næsønden op til den 1ste Fjerdingssti, som løber ned til St. Pederskirke, for 30 gode Daler, hvor til 4 Mk.

1573, Tirsbd. ante Can. Regis. Peder Knudsen Kæmner fik sal paa Bøgens Begne til Oluf Nielsen en Stald paa den vestre Side i Saltgade, paa den nordreste Hjørne ved den første Fjerdingssti, som løber ned mod St. Pederskirke, som Bøen tog i Gjeld af Ebbe Ibsen.

1574, Løverdag ante esto mihi. Mag. Jens Erkedeign fik sal til Peder Mortensen Hegelund den Stald han fik af sal. Jens Hegelund Borgemester paa den østre Side i Saltgade, sønden op til sal. Ole Pedersen Borgemesters Stald.

2) 1561, Mand. efter Misericordias: Claus Schestedt til Spandetgaard lader vurdere Hans Severinsens Huus og Gods, deriblandt den XVIII

som laae paa Gadens nordlige Side,¹⁾ og de tilstødende Eiendomme siges at ligge østen og vesten for samme, hvilket ikke er Tilfældet i Saltgadens øverste, næst ved Nørreport beliggende Deel, hvor Tolen stedse er om den østlige og vestlige Huusrække. — Med denne Forestilling om Gadens Beliggenhed stemmer den Post overeens, som findes i Stadens Vedtægter af 1540, hvorved forbydes at fjsøbe adskillige Vare ved Langvedel, førend de ere komne inden Porten; men Langtommer maa fjsøbes uden Porten, naar det er kommen op i Saltgade.²⁾

I den Ripensiske Necrolog anføres et Sted i Saltgade med det vistnok urigtigen læste Navn: Saand buitto.³⁾ Udentyvl have disse Ord i Haandskriften været u tydelige at læse og ere af den Grund udeladte i det kobberstukne Facsimile, som er taget af den øvrige Antegnelse, hvortil dette gaadefulde Navn hører. Jeg tillader mig derfor en Conjectur, som de, der ere vante til at læse Skrift fra hin Tid, muligen ville værdige nogen Opmærksomhed. Stedet lyder saaledes: Anno domini MCCCL anno videlicet jubileo, obiit Ebbo Niclaessen, civis Ripensis, qui fecit deputari ad an-

Fag Stald nederst udi Saltgaden nest ved Wedelen.

1570, Fred. for Lucæ Evang. Dag: Hans Vide, Borger i Ribe, contra Christen Nielsen i Peder Doun's Gade og Jacob Stage, som havde indlæst hans Stald i Saltgade ved Langvedel Strom.

1) 1585, 3 Marts: Hans Jessen Maadmand stisder til Jens Jensen Skräder en Stald og Kaalgaard neder paa Saltgaden mod St. Peders Kirke, paa nørre Side Gaden, mellem Hans Kishenhavns Stald paa østre Side og Peder Tressunds Kaalgaard paa vestre Side.

2) N. D. Magazin 2 B., S. 271.

3) Necrol. Rip. p. 565.

niversarium suum sex solidos Sterlingorum de pensione curie sue in fine platee saltæ gatæ juxta saand buitto, in qua quidem curia personaliter residebat. Da det Sted, hvorved man, saaledes som her, betegner et andet Steds Beliggenhed, maa have en vis Navnfun- dighed, erkjender jeg i dette, som jeg forudsætter, fun halvøselige Navn S. Bartholomæi Capel: Sanct Bartho. — Sanct har jeg i et Document, jeg erindrer nu ikke hvilket, fundet skrevet i den jydske Dialect saanet. — Terpager siger at dette Capel laae paa en Plads, som kaldtes Sommertoft, uden for Nørreport: den samme Toft, formoder jeg, hvor der pleiede at holdes Marked, om hvilken Nibe Cap. Registr. 1553 skal (isølge Grønlunds Note i R. C.) indeholde denne Op- lyshning: "Sommer Torgh er then Blæ udens Nørre- port, som Peder Thomsen fordum Bormester lod sæ- te then Stalde paa hos Dorekisten oc saa Øster til Gal. Per Jøbsens Staldt." Om Peder Thomsens Stald kan hermed sammenholdes den gamle Jorddebog, som viser, at den har ligget norden for Paipst.¹⁾ Af disse Notitser, Sommertosten (maaskee rettere Sommertorvet) angaaende, synes altsaa ogsaa det Resultat at fremgaae, at Bartholomæi Capel laae ved Saltgade, hvilket maaskee kan tjene til Undersøttelse for min Conjectur.

Til Slutning vil jeg tilføje en Fortegnelse paa de Gader og Stræder, som i den her behandlede

¹⁾ Mortenn Nielsen haffuer et Stuk Jord i Paapputt VI s. til Skuld huert Ar.

Peder Tammeisen Bormester haffuer jord nest norden ved Iver Stubbs Stall for VIII s. om Aret bode for then Jord stallen paastaaer och for then Færdingsligh han ther til haffuer.

Strækning omtales uden at være betegnede med noget særeget Navn:

- 1, en Gade, som gaaer østen fra Saltgade og til Steilbjerg, sønden for St. Jørgens Capel;
- 2, en Gade, som kommer sønden fra Paipot og løber i Saltgade ned til Langvedel;
- 3, en Fjerdingsti, som gaaer mere østlig, mellem Tofte, kommende fra Paipot, og løber østen og norden om St. Jørgens Gaard;
- 4, en Fjerdingsti, som kommer vesten St. Nicolaikirke og løber norden ned til Gravskirke;
- 5, den forhen omtalte Gade, som strækker sig nordost fra Nicolaikirkegaard, og derpaa i Gravssogn ned til Langvedelsstrom;
- 6, en Fjerdingsti, som gaaer sønden fra Jes Godes sens og saa til Klostermark.

I.

Om den første af disse Gader ere Jordebogens Ord følgende:

- Jt. en Gad gaaer østen aff Saltgadh och til Steilberg, som nu oben staaer, Sønden fra St. Jürgens Capel, som nylig bygt er.
 Jt. aff then Jord, som St. Jørgens Capelle stoid opaa giffuer aarlig III f., som Grassuers Niibvers arfsvinger i Vere haffuer.

Nu Hans Henrich bruger.

Man seer, at disse Antegnelser ere gjorte til forskellig Tid, samt at Terpager urigtigen citerer: "synden til St. Jørgens Capel". Da Jordebogens ældste og oprindelige Fortegnelse er forfattet før 1458, skulde man troe, at St. Jørgens Capel er bygt i Mid-

ten af det 15de Aarhundrede, mod hvil Slutning (1498) hellig Kors Capel uden for Sønderport ogsaa var stiftet. Steilberg skal (efter Grønlunds forhen omtalte Manuskript) ligge vesten (?) for Veirmøllen i en Loft paa Ladegaardsmark.¹⁾ Naar saa er,²⁾ maa vi efter Nørreports Missvisning antage et mod Østen temmelig forrykket Nordpunkt; thi paa ingen anden Maade kan en Gade gaae østen fra Saltgade til Steilberg efter den nuværende Saltgades Beliggenhed, som ifølge vor paa Tingbøgerne støttede Formening er omrent den samme som forдум. (Endnu mindre indsees, hvorledes Grønlund, der antager, at Saltgade gik mod Sønden fra Bredegade, vil komme til Steilberg ad en Gade, som strakte sig fra hans Saltgade mod Østen. Den maatte, saavidt jeg skjønner, føre over Beisen.) Kalde vi nu Saltgadens Retning nordlig og sammenholde hūnt Sted af Jorddebogen med det hos Terpager anførte Gavebrev, hvor et Stykke Jord siges at ligge nordlig i Saltgade, vesten fra St. Jørgens Capel:³⁾ indseer jeg ikke, at dette Capel kunde ligge noget andet Sted end mellem

1) Navnet tyder hen paa, at Rettetstedet forдум har været her. Efter et gammelt Sagn, siger Grønlund, var Galgen i den fierne Oldtid været opreist midt i Ribe. Han tænker sig altsaa, som det lader, muligheden af, at Steilberg har engang været Byens Middelpunkt.

2) I Angivelser af Beliggenhed har jeg ingen uindskrænket Tillid til Grønlund. I sine Manuskripter har han oftere sat det Modsatte af hvad der udentvivl var det Rigtige. Østen findes derfor undertiden rettet til Vesten, Sød til Nord; men en Adspredelse af dette Slags, hvortil han synes tilbærlig, er vel ikke altid blevet bemærket og berigtiget. En Forvexling af Øst og Vest have vi set i hans Formodning om Normandsgadens Beliggenhed. Maaske jeg, uden at vide det, selv feiler paa samme Maade.

3) R. C. p. 391.

den gamle Ladegaardstøft (Grundtegn. i D. A. m.) og Beilen, saa nær den sidste, som Jordsmønnet forhen egnede sig til at have været bebygget. Fra den Plads, som min Gisning desangaaende er falden paa, er nu en stor Deel Jord bortført til den nye Beis Opsyldning, hvorved Jordbundens Udseende er forandret. I Grunden fandtes Bygningsgrus og enkelte svære Trærødder. Mellem St. Jørgens Capel og Gravskirken har Afstanden, hvis min Formodning er rigtig, ikke været betydelig.¹⁾)

2.

Den anden Gade lader sig tænke, jevnsides ved vor Saltgade at komme fra Paipotsgade og falde i Saltgade paa det Sted, hvor denne tager en østlig Retning hen imod Langebro. Jorddebogen tilfoier, at den var efterbygt. Vi ville da ikke opholde os længere ved denne tidligen afslagte Gade.

3.

Før at bestemme Beliggenheden nogenlunde af St. Jørgens Gaard, vilde det være interessant at gjøre sig et klart Begreb om dette Strædes Løb. Hvad om man, efter Jorddebogens Vink, forestillede sig St. Jørgens Gaard som en skråkantet Plads, begrænset mod Vesten af Saltgade, mod Syden af Paipot, mod Østen og Norden af bemeldte Hjerdingsti? Ved denne Bestemmelse forudsætter jeg, at Læseren er orienteret

1) Danke Atlas giver omrent samme Forestilling om Beliggenheden af St. Jørgens Capel, men fortier de Grunde, hvorpaa den bygges. Den legger dette Capel mellem Nybro og St. Pederskirke; men tilsvier: Nordost, som det synes, for Nicolaikirke. Saaledes synes det vel efter Grundtegningen i dette Værk, i Virkeligheden bliver det derimod, hvis jeg ikke fejler, nærmere Nord.

efter vort foromtalte, nogle Streger mod Østen forrykkede, Nordpunkt. Vi sif da St. Jørgens Gaard til at nærme sig til Daarekisten, der efter Grønlunds Beretning, hvis Hjemmel er mig ubekjendt, skulde være en Levning af St. Jørgens Gaard.¹⁾ Hans Ord i det før omtalte Haandskrift ere følgende: "St. Jørgens Gaard findes ei heller at have haft nogen Kirke, men været alene for de Spedalsse, og af samme blev efter Reformationen tilbage en Daarekiste udenfor Nørreport, hvor St. Jørgens Gaard har staet, som (Daarekisten) og siden er nedbrudt." — Den Danske Atlas antager samme Beliggenhed af St. Jørgens Gaard, og omtaler i Forbindelse med denne St. Jørgens Capel, som om dette var bestemt for Hospitalslemmerne fornemmelig, hvad vel heller ikke er usandsynligt. 1523 forlehnedes Prior og Brødre i St. Hans Kloster med St. Jørgens Gaard under Forpligtelse at holde den Gudstjeneste, som bør holdes udi Gravskirke,²⁾ samt forsørge de Syge, som sendes dem fra de Herreder, der yde Almisse og Korn til St. Jørgens Gaard, 1552 sif Claus Sehested dette Hospital tilligemed St. Hans Kloster i Forlehnning.³⁾

4. 5.

Disse Fjerdingstier maa man, saavidt jeg stjønner,

1) Efter den Forestilling, jeg gisr mig om St. Jørgens Gaards Beliggenhed, var den adskilt fra Daarekisten, som laae i Nicolaigade: men da denne Gade Isber i en spids Vinkel sammen med Paipst, til hvilken St. Jørgens Gaard stodte mod Syden, var der kanskere blot en aaben, ubebygget Plads mellem Daarekisten og Hospitalset, til hvis Bygninger viin før Reformationen kan have været henregnet.

2) Efterat St. Jørgens Capel var nedbrudt, er St. Jørgens Gaard kanskere henlagt under Gravskogn.

3) D. A., S. 638.

forestille sig at gaae ved Siden af hinanden, No. 4 vesten for No. 5. Om den sidste have vi forhen afgivet vor Betænkning, S. 46, Not. 1.

6.

Den Mark, til hvilken bemeldte Sti gif, er formodentlig Frueklosterets Mark, som ikke kan søges norden for Klosteret, hvor deels Ladegaardens og Cathrinekirkes Forder, deels private Folks Loster optog den hele Strækning. Snarere har denne Mark omgivet Klosteret mod Syden og Vesten. Paa Kloster-agrene vare nogle Boelssteder, som regnedes til Grav's Sogn. Maaske denne Fjerdingssti forte til disse.

St. Peders Sogn.

(St. Pederskirke. St. Pedersgade. Skibbyg-
gerplads. Den gamle Teglgaard.)

Paa den anden Side af Saltgaden, mod Nordvest, indslutter Nebsaaen og den nordlige Arm af samme, som i ældre Tider kaldtes Langvedelstrøm, paa Grundtegningen i D. A. Tvedaa, en Strækning, hvoraf en betydelig Deel fordum var bebygget og indeholdt adskillige Gader, som forlengst ere forsvundne.

Det Afsnit af den gamle Jorddebog, hvor flere saadanne endnu spores, vil jeg uden Afsortning eller Forandring anføre her neden under¹⁾) med tilføjede

1) Thette er den Jordh och Fording Stigh, som uden then norre port ligger:

1, Primo. Som man gaar ut h at Porten, sa ligger ther en Gad h vesten fra Saltgadh och langt i then vesten til Buggn Steu pa then synder Sidh wiith forne. Gad h ligger . . . . Jensens Jordh och pa then norre Sidh er St. Peders Gille Jordh.

Tal for desto lettere at kunne henvise til enhver enkelt Post.

Och nu St. Peders Gille tilhører och stoller huert Aar IIII mꝫ. botbe Jord och Stald, som Peder Christensen Borgem. haffuer halffdel och lass Hansen Suder then anden halffdel botbe Jord och Stald.

Ich. Bven haffuer et Stykke Jord paa then hsire Hand som mand ganger til St. Nicolaikyrke, som Store Sver i Veere haffuer och nu Peder Jepsen, som stoller huert Aar VIII f.

2, Ich. Kommer ther en Ferding Stigh aff ther Northen fra Langwethel Strom och Isber Syndhen nether til Bosens Grav — och haffuer Jess Paulsen Kalgaard paa en Dels aff then samme Ferdingh och nu Peder Gundsen haffuer i hans Feste.

3, Och wester mer kommer en Ferdingh Stigh ogsa fra Langwetel Strom oc gaar nether til Bosens Graffue som Marqvard Nielsen haffuer en dels Kalgard pa, och ligge botbe tesse Ferdingh Stigh gonnem then Bygatost, som wor Fruekirke tilhører.

Jørgen Pedersen och Niels Stadsbudit haffuer then østerste. Som nu Birgitte Espens Dotter saa nr paa emodt offuer lang østen Sti Peders Kirkegårdt och sa nr nether i Langwetelstrom. Then anden øderste hauer Claus Neblaer bygt en Stald paa Birgitte Espens dabit IIII f. aff hendis hun bruger.

4, gaaer ther en Gad h westen langs wech St. Peders Kirkegårdh fra Langwetel Strom och Syndher Northen (nether?) til Graven.

Som Bosens Hus paastander up til Kirkegordt en Port.

5, It. haffuer Byen then halff Tost westen St. Peders Kirke som then gamel Teilgårdh stodh opa.

6, It. En Gad h gaar northen fra Sti Peters Klophus och nether til Langwetel Strom.

7, It. En Ferding Stigh gaar Østen fra Sti Peder Kirke och saa østben netber til then lille Gad h, som Isber aff Saltgadh och ligge mellem Korsbrædre Jord och wor Frue Kirke Jord, som ligge northen nest.

8, It. Æben forte, lille Gad h kommer aff Saltgadh och Isber nether til Langwethel Strom.

It. Ther østen nest then forne, lille Gad h haffuer Byen eth Stykke Jordh, som kallas en Erre, (sic) som Morten Kramer haffuer bygt opa

Bed en opmærksom Gjennemlæsning af det anførte Afsnit af Jordebogen har jeg dannet mig følgende Forestilling om denne Deel af det gamle Ribe, da den endnu var bebygget.

Saltgaden antages at løbe i den forhen omtalte Retning, saaledes, at den, omtrent ligesom nu, strækker sig fra Syden mod Norden ned mod Langvedelstrøm, men dog bøjer sig tilsidst østlig hen mod Langebro. St. Peders Kirke, hvis Plads endnu paavisés, lægges omtrent i Midten af det hele Qvarter. Sønden for den løb en Gade, fra Saltgade mod Vesten. (Jordeb. N. 1.) Østen for St. Peders Kirke, 2de Stræder eller Hjerdingsstier, (Jordeb. N. 2 og 3), jevnstides med Saltgade, fra Langvedelstrøm ned mod den Deel af Nebsaa, som af Skibbroen ogsaa faldes Skibbroaen, hvor Byen maa have været befæstet, da der tales om "Bysens Grave" paa begge Steder. Vesten for St. Peders Kirke en Gade i samme Retning og Udstrekning. (Jordeb. N. 4.) Vesten for samme den gamle Teglgaard. (Jordeb. N. 5.) Norden for Kirken en Gade, som gik ned til Langvedelstrøm, (Jordeb. N. 6) og endelig et Stræde, som synes at have gaaet fra St. Peders Kirke i en Retning fra Vesten mod Østen. (Jordeb. N. 7.) Dog faldt det ikke i Saltgade selv, men i en lille Gade, som kom fra samme og gik ned til Langvedelstrøm. Denne sidste Gade, der følgelig gik fra Syd mod Nord, ligesom Saltgaden for største Delen, maa formodentlig være assat af

och nu Niß Thomassen i Vere haffuer och nuller huert Mar V 6.
Nu Frank Matsen.

Och stodher then same Jordh norr up til Swidh Heinrichs Jordh
som nu Esgi Pedersen haffuer Stald opa.

Saltgaden paa et Sted, hvor denne boiede sig noget mod Østen, og have dannet en spids Vinkel med denne. Den nuværende Saltgades paafaldende Brede mod Nord stemmer ikke ilde overeens med min Hypothes, hvis Usikkerhed jeg i øvrigt gjerne indrømmer og overlader til Læseren, hvis han finder det Umagten værd, at udtænke en anden, hvorefter Fordebogens Angivelser maafsee rimeligere lode sig forklare. — Grønlund mener, at det var den førstnævnte af disse Gader, der kaldtes St. Peders Gade. Dens Hunsrækker betegnes stadigen i Tingbøgerne som den nordlige og sydlige.¹⁾

Om de øvrige Gader og Stræder, som børres i Fordebogen, har jeg intet fundet i Tingbøgerne, den Fjerdingsti undtagen, som af Saltgaden gik ned til Veilen, hvorom jeg formoder at Talen er i det nedenfor anførte Skjøde.²⁾

Vesten for St. Pederskirke nævnes Skibbygger.

1) a, 1576, Esverd. prius Laurentii. Anders Ludichsen flesder til Anders Sørensen, Søren Jacobsen Borgemesters Søn, hans Staldgaard og Gaardstrum paa den Nørre Side af den Gade, som ligger vesten ned mod St. Peders Kirke mellem Øgge Pedersens Stald paa den østre og Christen Friises Stald paa den vestre Side, strækende sig fra Gaden og til St. Peders Kirkegaard, samt en Kæljord tvert over fra og ned til øvelene ved Raen.

b, 1573, Esverd. ante esto mihi. Ebbe Larsen Glarmester og Hustru Inger flesder til Christen Nielsen Borg en Stald ud i den første Staldgade vesten Saltgade, som ligger ned imod St. Peders Kirke imellem Øgge Pedersens og Birthe Friises Stalde.

2) 1619, den 13 Febr. Anne Jensdatter sal. Ebbe Jensens Enke og og Søster Lene Jensdtr. flesder til Jess Hansen deraf Stald i Saltgaden, mellem Jens Andersens Stald paa Nørre Side og Kir-

pladsen,¹⁾ som formodentlig laae nærmest Aaen, som den for den gamle Teglgaard, der ligeledes efter Jorddebogen havde ligget vesten for St. Pederskirke.

Vesten og norden for St. Pederskirke laae ifølge Jorddebogen "Huoe Engh", hvor efter Sagnet de af Hans Jessen tilfængtagnne Sorøvere blevet lagte paa Steile, en Begivenhed, hvorfra man, som forhen er viist, urigtigen har udledet Navnet, der stiger længere op i Tiden, men dog kansee har sin Oprindelse fra en ældre lignende Tildragelse, som Sagnet har forvelet med den sildigere.

St. Peders Kirke var udentvivl den ældste sognekirke i Ribe. I Aaret 1486 blev den annexeret Capitlet, som beskifede en Capellan til at besørge Gudstjenesten samme steds.²⁾ 1542 blev Kirken nedlagt

sten Anderskones øde Jord paa Søndre side, strækende sig ud til Saltgaden og ud til Bvens Fierdingsted, som løber ned til Veilen.

- 1) a, 1587, 7 April. Hans Jessen skæder til Jost Pedersen Hospitalsfoged paa Hospitalets Begne en Kaalgaard ved Skibbyggerplads vesten ved St. Peders Kirkegaard ic.
- b, 1591, 30 Oct. Den første Staldgade, som løber vesten ned fra Saltgade og til Riberaa imod Skibbyggerplads.
- c, 1595, den i Marts. Joen Pedersen Trellund skæder til Jens Jensen Skæder en Kaalgaard vesten St. Peders Kirkegaard ved Skibbyggerpladsen ic.
- 2) Nos Hartvicus miseracione divina nec non apostolice sedis gratia Episcopus Ripensis universis et singulis presentes literas visuris seu audituris. Paternum affectum in Domino cum salute. Pastorialis cura regiminis illo est jugo onerata solitudinis ut in sibi commisso agro Dominico divini coetus augmentationem precipue consideret ac disponat, quapropter considerantes prebendarum ac reddituum Canonicorum nostre ecclesie Cathedrali quotidie serviencium exilitatem, ac pii patris more eos relevare cupientes, Eccleiam beati Petri apostoli prope Ripis cum omni juris sui plenitudine auctoritate nostra ordinaria ad usum et mensam dilecti Capituli nostri

og dens Menighed, hvortil ogsaa Mellemdammen og Nederdammen hørte, fordeelt mellem Byens 2de nuværende Sognekirker.

Dog blev Kirken ikke nedbrudt før 1673, og endnu i Terpagers Tid var Grundvolden tilbage, som han opmaalte og fandt, at Kirkens Længde var 43 Al., dens Brede 14 Al.

Pladsen, hvor Kirken har staaet, bærer endnu Navn af St. Peders Kirkegaard og anvendes efter Fattigvæsenets Foranstaltung til Hovedyrfning for uformuende Familier. (Historisk stat. Maanedst. f. Nibe Stift. Juli 1838, P. 54.)

Bed Jordens Gravning fremkomme jævnlig Kjendtegn paa, at her har været en Kirkegaard, saa at man ikke kan twile om, at Pladsen bærer sit rigtige Navn. Her begravedes, ifølge et Rgl. Mscr. af 1548, de, som døde af Pest.

At Kirken er blevet brugt til Sygehuis for de Fattige, seer man af Raadstueprotocollen, hvor det hedder:

No. 1659 d. 30 Juli blev af Magistrat og 24 Mænd samtykt, at hvo herefter tracterer dem, som bærer Lig, med Drif, Viin eller Öl eller andet, skal

prenarrati sponte ac libere ex nostra certa scientia tenore presentium anneximus et unimus cum auctoritate Capellani inibi unum post reliquum instituendi ac destinandi, nichil juris nobis vel successoribus nostris in ipsa ecclesia denuo reservantes, in cuius provisionis testimonium ac evidenciam firmiores sigillum nostrum una cum sigillo Capituli nostri pretacti presentibus duximus appendendum. — Datum anno Incarnationis Dominice MCCCC octagesimo sexto, in vigilia beati Thome Apostoli gloriosi.

have forbrude til de Fattige i Sygehuset, nemlig St. Peders Kirke, 10 Ædtr.

Til Oplysning af de Programmers Indhold, i hvilke Nibes antiquariske Topographie er blevet behandlet af mig, haaber jeg, at den iaa medfølgende Grundtegning vil kunne bidrage noget. Kun som et saadant Hjælpemiddel beder jeg den betragtet; strenge Fordringer har den ikke paataget sig at opfylde.

Forklaring

over

den medfølgende Grundtegning.

(De i den første næfke anførte Tal eller Bogstaver ere de, som findes paa mit Grundriss; den anden næfke indeholder de tilsvarende Marker i Danske Atlas).

De nuværende Gaders Navne.

I. I Byen.

- a 22 Grønnegade. Program 1839, S. 5.
- b 26 Fistergade, ford. Baadsmændsgade. Progr. 1839, S. II. Mellem Grønnegade og Fistergade ere 4 Stræder, af hvilke 1, det nordligste kaldes i D. II.
- 32 Bredeslippe, 2, det næstliggende
- 30 Skidenslippe¹⁾, 3, det sydligste
- 29 Smalslippen. Strædet mellem 2 og 3 er

¹⁾ Nu Skomagerlippe.

ubenævnt i D. A.¹⁾) Ingen af disse
Stræder er paa mit Grundrids betegnet
med noget Bogstav.

- c 27 Skibbroen. Progr. 1839, S. 11. Den
Vinkelgade, som paa den nordligste Kant
bøier sig fra Skibbroen til Fiskergade, fal-
des i D. A.
- 31 Sviinkrog²⁾.
- d 23 Storegade.
- e 24 Mellemdammen.
- f 25 Nørreportsgade ell. Nederdammen.
- g 5 Sortebrødregade, ford. Karensgade. Progr.
1833, S. 5.
- h 6 Peder Dovns Gade. Sids. S. 6. Stræk-
ker sig tværs over Sortebrødregade til
Steenbogade.
- i 12 Sønderportsgade. Gaden bøier sig m. S.
og gaaer lige ned til Sønderport. Det
Stræde, som forbinder denne Gade med
Skovgade, faldes i D. A.
- 13 Smedegaden, forskjellig fra den i Progr.
1833, S. 24, omhandlede Smedegade.
- k 7 Vægtergade, ford. Mads Høines G. Progr.
1833, S. 6.
- l 15 Steenbogade, ford. Bræmergade. Sids.
S. 7. Paa det nordligste Hjørne af den-
ne Gade, mellem Peder Dovns Gade og
Torvet, er Gaarden Porsborg. Progr.
1839. S. 6.
- m 1 Bådstuegade. Progr. 1833. S. 5.

1) Nu Mellemslippe.

2) Nu Skomagerkrog.

- n 4 Hundegade, fordum Mads Skivers G.
Progr. 1833, S. 8.
- o 2 Klostergade. Sids. S. 8. Et Stykke
af Badstuegaden, mellem Klostergade og
Hundegade, faldes i D. A.
- 3 Cathrinegade.
- p 8 Bispegade, ford. St. Hans Gade. Sids.
S. 21.
- q 9 Puggaardsgade.
Eigend for Indgangen til Puggaard, paa
den anden Side af Gaden, ligger det
nuværende Stiftamithuus.
- r 11 Sviegade.
- s 18 Graabrødregade.
- t 17 Skolegade. Paa samme Side af Gaden,
hvor Latinstolen findes betegnet med E, er
Stiftsprovstens forrige Residents, Snog-
dal, hvis Beliggenhed er paa Hjørnet af
Skolegade og Sønderportsgade. Ved Si-
den af Snogdal, i Skolegaden, er den
Gaard, hvor A. S. Wedel havde sit Vog-
trykkerie paa det saakaldte Lilliebjerg. Vi-
geoverfor, paa den modsatte Side af Ga-
den, er den gamle Bispegaard, som Bis-
stopperne havde beboet fra Reformationen
og indtil Bisshop J. A. Brorson, i hvis
Tid den nuværende Bispegaard i Pug-
gaardsgade blev kjøbt til denne Bestem-
melse. Mellem Skolegade og Steenboga-
de gaaer et Strede fra Sønderportsgade
til Domkirken, nemlig:

- 16 Nykind, som ikke er betegnet med noget bogstav paa min Grundtegning.
- u 19 Grydergade, ford. Nørregræabrdregade. Progr. 1833, S. 37.
- v 21 Præstegade ford. Normandsgade. Progr. 1839, S. 2. Gaden langs med den nordlige Kirkegaardsmuur (som nu er nedbrudt), mellem Grydergade og Grønnegade, er
- + 28 Høddelgaden, hvor det ældste Raadhus ligg. Gaden er ikke her særskilt betegnet. Progr. 1839, S. 4.
- x 20 Korsbrødregaardsgade.
- y 14 Skovgade, ford. Laurentiigade. Progr. 1833, S. 26.
- z 10 Gravsgade eller i D. A. Gravene. Progr. 1839, S. 50,

2. Udenfor Nørreport.

- æ 35 Saltgade, i D. A. Bredegade. Sids. S. 52.
- ö 33 Nicolaiigade. Sids. S. 31.
- aa 34 Paipøtgade. Sids. S. 51.

Offentlige Bygninger, Platse v. s. v.

- A A Domkirken. S. Adj. Hanssens Progr. 1831.
- B B Cathrinekirke.
- C C Torvet.
- D D Raadhuset.
- E E Latin-skolen.
- F F Toldboden. Progr. 1839, S. 13.
- G G Nørreport. — — S. 29.
- H H Sønderportsbro.

- I I Nybro, ford. Langebro, Gravsbro. Progr.
1839 S. 47.
- K K Hunde-gades Blegdam.
- L L St. Hanses Holm. S. om den og foranf.
Blegdam Progr. 1833, S. 18.
- M M Hauger, ford. Mure.
- N N Stampemøllen.
- O O Borsbrødre-gaard med Hauge. Progr.
1833, S. 29.
- P P Slotsbanken. Progr. 1835.
- Q Q Slotsblegdammen. Progr. 1833, S. 29.
- R R Nebbaa. Smids. S. 13.
- S S Tvedaa, ford. Langvedelstrøm. Progr. 1839,
S. 60.
- T T Hospitalet, ford. Sortebrødre-kloster. Pgr.
1833, S. 9.
- U a, Bispegaarden, den nuv. i Puggaardsgade.
- V g, Puggaard. Dens Historie findes i Progr.
1826.
- X - Pillesport. Progr. 1839, S. 10.
- Y - Spadseregang omkring Byen, anlagt af
Stiftammand Grev Sponneck.
- Z - Stiftsph. Justitsraad Mandrup's Hauge.
- Æ - Beirmøllen. Mellem Z og Æ har den gamle
Ladegaard ligget. Progr. 1835, S. 38.
- Ø - Apotheker v. Stockens Loft, fordum en Deel
af Ribe Ladegaards Jord.
- Desforuden er Hans Hegelunds Mark paa
min Grundtegning betegnet med H H M.
I Danske Atlas er den ester en sagkyndig
Mand, Hr. Guldsmid Bülow, Forklaring
lagt urigtigen.

Antiquariske Mærkværdigheder.

- 1 - Robberuthe. Progr. 1833, S. 12.
- 2 f Robberueport.
- 3 - St. Hans Kirke. Sids. S. 16.
- 4 - Bredegade. Sids. S. 19.
- 5 - St. Hans Gade. Sids. S. 20.
- 6 - Den gamle Bispegaard. Sids. S. 21.
- 7 c Sognegaard. Sids. S. 22.
- 8 - Smedegaden. Sids. S. 24.
- 9 - St. Michels Gade og
- 10 - St. Michels Capel. Sids. S. 25.
- 11 - Horsfald. Sids. S. 27.
- 12 - Røngensgade. Sids. S. 28.
- 13 - Helligaands Huus. Sids. S. 32.
- 14 - Graabrydore Kirke og
- 15 - Kloster. Sids. S. 37.
- 16 - St. Clemens Kirke. Sids. S. 38.
- 17 - Det gamle Raadhuus i Bøddelgaden.
Progr. 1839. S. 4.
- 18 - Raadhuset i Grønnegade. Sids. S. 5.
- 19 - Fisketorvet. Sids. S. 12
- 20 - Nicolai Kirke. Sids. S. 39.
- 21 - Nicolai Kloster. Sids. S. 39.
- 22 - Gravs Kirke. Sids. S. 47.
- 23 - St. Jørgens Capel. Sids. S. 57.
- 24 - St. Barthol. Capel. Sids. S. 55.
- 25 - St. Jørgens Gaard. Sids. S. 58.
- 26 - Gaden No. 1, som gaaer østen fra Saltgade
til Steilberg. Sids. S. 56.
- 27 - Gaden No. 2, som kommer sonden fra Pai-

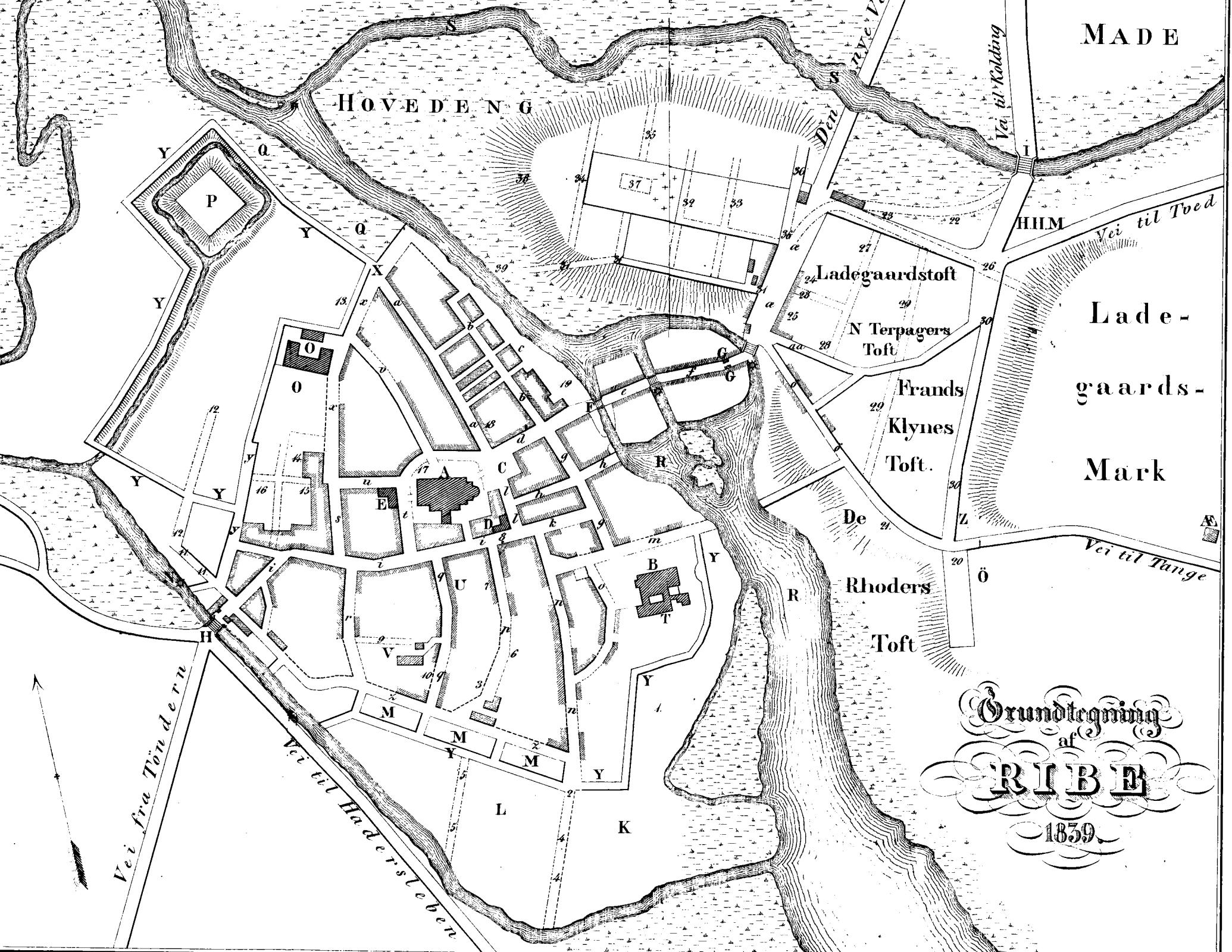
pst og løber i Saltgade ned til Langvedel.
Sstds. S. 58.

- 28 - Gaden No. 3, som kommer fra Paipst og gaaer østen og norden om St. Høgens Gaard. Den danner en Vinkel, hvis ene Been antages at være en Levning af den næst foranførte Gade, der i Jorddebogen siges at være esterbygt. Sstds. S. 58.
  - 29 - Gaden No. 4, som gaaer vesten for St. Nicolaikirke, ned til Gravskirke.
  - 30 - Gaden No. 5, som strækker sig nordøstlig fra Nicolaikirke ned til Langvedelsstrøm. Om 29 og 30 s. Sstds. S. 59.
  - 31 - Gaden No. 1, som gif fra Saltgade mod Vesten ned til Skibbyggerplads. Efter Grønlunds Mening St. Pedersgade.
  - 32 - Første Stræde, østen for St. Pederskirke.
  - 33 - Andet Stræde, østen for samme Kirke.
  - 34 - En Gade vesten, for St. Pederskirke.
  - 35 - En Gade norden for samme.
  - 36 - En Gade, som kom fra Saltgade og gif ned til Langvedel. Om disse Gader 31—36 s. Progr. 1839 S. 62.
  - 37 - St. Pederskirke. Smstds. S. 64.
  - 38 - Den gamle Teglgaard. Smstds. S. 62.
  - 39 - Skibsbyggerpladsen. Smstds. S. 63.
-

VESTER MADE

ÖSTER
MADE

HOVEDENG

Grundtegning
af
RIBE
1839

B i l a g.

1.

Omni bus presens scriptum cernentibus Mathias Stigoti, Laurentius Jone, Andreas Hinrici, Paulus Tidemann, Johannes Kurt, Wirk Popsen, Jehan Gertsen, Hermannus remmesnider, Hannes Hinrici, Hennikinus Mwn, Wolternus et Laurentius Thome cives ripen Salutem in domino sempiternam. notum facimus universis presentibus et futuris quod sub anno domini MCCCXC quinto, sabbato infra octavas beatorum Petri et Pauli apostolorum coram nobis et aliis presentibus fide dignis in placito nostro civili propter hoc personaliter constituta honesta mulier dna Katerina reicta Erici viris discretis Consulibus nostris ripensibus fundum cum domo in eodem constructa a parte orientali ab ecclesia beati Clementis situm, cuius longitudo protenditur a cimiterio usque ad *plateam orientalem*, latitudo vero a terra civitatis usque ad *vicum modicum a parte aquilonari*, scotavit, alienavit et cum omni iuris plenitudine libere et sponte resignavit perpetuo possidendum. recognoscens se pro predictis ab eisdem plenum et sufficiens pretium totaliter sublevasse. Insuper firmiter obligavit se

ab omni iusta impetitione quorumcunque predictis consilibus prelibatum fundum cum domo appropriare, liberare et penitus disbrigare.

Quod ut vidimus et audivimus coram omnibus tenore presentis publice protestamus verbo veritatis. In cuius rei testimonium Sigilla nostra presentibus duximus apponenda. Datum anno et die suprascriptis.

2.

Alle men thethe bref se eller höre helse wy jesse person pether smalstheth fouder bothe paa herscaps och bysens wegen jaspar nielssen anders nielssen essgy holst theloff thidichsen japp holthus och senesi screder bymen i ribe Ewinneligh meth wor herre kungöre ath aar effther gudz byrd m c d viii then thiisdag nest for pinzedagh pa riber by thing war skikket for oss och for flere gothe men beschethen man Her lydich hartleffsen borgemester i ribe framghich meth sin fri weli pa then gantze menigh almo-wens wegen i ribe schöthe salde och uplaath thenne brefwiser claus thidichsen byman i ribe then stenhuss meth jordh som kalles *then gamle radhuss* som byeu maghscifste meth hanem for then stenhuss och jord som ligger i *grönergadh* northen *then nw radhuss* meth then öster del aff eth anneth stenhuss som ligger northen nest meth begge theres rethticheyt, for thet forde. gamel radhuss som liggedes er northen wor Frue kirkygadh meth alle forde. stenhuss och jordzens rethticheyt i brethe och i lenge meth beggy gawl och frii takdropp pa bothe sidhe forde. claus thidichsen

oeh hans arwing ath nydhe och ath brughe til ewinneh
ligh eyæ och eyendom, och fri och ubeworti for alle
mens atale som ther met rethe kan patale — ath sua for
oss er sköth sköth och uplath i alle madhe som for-
screueth staar til ydermere stadfestels och wynnesbyrd
tha have wy forde. latheth henge wor inzegel nethen
for thethe breff — giuet i Ribe aar och dagh steth
och thiid som forscreueth staar.

3.

(*pa eth steenhws i Grönærgadl.*)

Omnibus presens scriptum cernentibus, consules ei-
terique cives ripenses, salutem in domino sempiternam,
— tenore presentium universis tam presentibus quam
futuris declaramus, veritati testimonium perhibentes,
quod exhibitor presentium vir discretus andreas bun-
disen nobiscum consul et concivis quandam domum
lapideam, retro in curia, quam quondam inhabitabat
jonas bondæ, bone memoriæ, in platea grönærgatæ in-
ter domos lapideas domini johannis bondæ canonici
ripen et cristine gödys dötr situatum cum fundo quem
occupat et exitu eiusdem domus gangstigh vulgariter
nuncupato, versus ampnem sibi per nobilem matronam
hæster relictam memorati jone et suos filios pro vi-
ginti duabus marchis puri argenti, ad terminum pasce,
in placito nostro ripen per modum forweth impigno-
ratam et debito termino non redemptam elapsis dictis
tribus annis quatuor placitis exhibuit legaliter redimen-
dam et quod minime redempta fuit, decrevimus eandem
domum cum predictis suis pertinentiis memorato an-

dree at suis veris heredibus secundum nostre civitatis iura ab antiquo conservata adiudicari, iure perpetuo possidendam, in cuius rei testimonium sigillum nostre civitatis presentibus duximus apponendum, Datum anno domini M.CCC quinquagesimo secundo sabbato proximo post festum beati nicholai episcopi et confessoris.

4.

(*Pa bysens steenhus i grönnergaad then sönder siide.*)

Omnibus presens scriptum cernentibus, Consules certique cives Ripenses salutem in domino sempiternam. Noverint universi tam presentes quam futuri quod sub anno domini MCCC quinquagesimo primo sabbato proximo ante festum omnium sanctorum in placito nostro civili personaliter constitutus hergerdus filius jone bundæ, quondam Consulis ac concivis nostri, discreto viro exhibitori presentis andree bundysen, nobiscum consuli et concivi, quandam domum lapideam sitam in platea grönergath ad partem orientalem eiusdem platee, inter domum lapideam gödekini *nyborgh* bone memorie, et domum lapideam nunc ecclesie beate virginis attinentem, nec non quandam parvam domum lapideam, retro in curia ex transverso positam, dictam thwærhusæ, cum domuncula privata eidem annexa, ac omnes fundos quos occupant ipse domus, ac terras inter easdem domos situatas, singulasque terras a fundo memorare ecclesie ad orientem immediate durantes cum libero transitu versus aripnem, cum omni latitudine sua, sicut jonas pater ipsius hergerdi dignoscitur posseisse,

scotavit ac alienavit pleno iure, ac libere resignavit in perpetuum possidendas, sponte recognoscens se plenum pretium pro supradictis bonis a memorato andrea bundysen se integraliter percepisse, omnibus modis et articulis, contentis in literis super dictorum bonorum impignoratione prius factis, iuste et explete in omnibus observatis, et hoc omnibus, quorum interest uel intererit in futurum per presentes publice protestamur. In cuius rei testimonium nostre civitatis sigillum presentibus duximus appendendum. Datum anno et die supradictis.

5.

(*pa eth stenhws i grönnergadh tuert offuer fra tuerhus.*)

Omnibus presens scriptum cernentibus thytmarus blawe, johannes Kört, johannes bramsen, rikmarus maysen, hermannus reemsnither, gotscalcus brynnymæster, albertus sutor, wolterus woltersen, henricus gull-smyth, hincerus loongh, nicholaus jacobi et johannes stoltfood cives ripen. salutem in domino sempiternam. Noverint universi tam presentes tam futuri quod sub anno domini M. CCC X C IV proxima tertia feria ante festum pentecostes in placito nostro civili coram nobis et aliis pluribus fide dignis personaliter constitutus *andreas henrici* filius henrici andree quondam consulis et concivis nostri, bone memorie, discretis viris exhibitoribus presentis *consulibus ripen* ad validatem et commodum predicte ripen. civitatis quandam domum lapideam in platea grönnergath ad orientem situatam, inter domum lapideam nunc ecclesie beate vir-

ginis attinentem et domum lapideam quam quondam gödekinus nyburgh inhabitabat, ac omnes fundos eidem domui adiacentes in quibus olim retro in curia ex transverso quedam domus lapidea erat constructa, vulgariter dicta thwerhws, cum domuncula privata eidem annexa nec non terras singulas a fundo prefate ecclesie ad orientem immediate cum libero transitu vulgariter dicto gaanghstiigh durantes versus ampnem cum omni latitudine sua, scotavit, alienavit et cum omni iuris plenitudine libere resignavit, iure perpetuo possidendas, recognoscens se plenum pretium a memoratis consulibus pro predictis bonis totaliter sublevasse obligansque se ad appropriandum predictis consulibus præscriptas domos et terras ab impetione quorumcunque. Quod vidimus et audivimus in verbo veritatis lucide protestamur in hiis scriptis. Datum anno die et loco suprascriptis, nostris sub sigillis.

6.

Ericus dei gratia danorum sclavorumque rex omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus universis quod constitutus in placito nostro dominus Esbernus Aghisun recognovit se vendidisse et scotasse consulibus civitatis ripensis ex parte ejusdem civitatis unum fundum in Daam iuxta forum piscinum in nostra civitate iure perpetuo possidendum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum duximus presentibus apponendum.

Datum ripis anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, sabbato proximo ante dominicam

qua cantatur officium oculi mei, teste domino nicholao
dicto billar dapifero nostro.

7.

Jeg Cresten kremer Borgher vti Ribe giör alle
witterligt och kendes i thette myt opne breff at jegh
haffuer giordt sadhen gerickt och forligelsse medt the
ærlige Dannemend Borgemesthere Radt och menighedt
i Ribe at paa that ieg matte *opsette och bygge then*
mölle vden nörport paa byens iordt och paa that ieg
matte nyde the bygninge som byen tillhörde och satt
war wed bege sydher wed wantlöbett therfor skall iegh
och mynne arffwinge och hwem thenne mölle bruger
effter oss til ewige tidh holde then bolwerck ferdige
wyd bege sydher med peel och bolle, ledher Owen
och nedhen, floftyer och andet, fraa möllen och saa
langt som broen recker saa that skall were byen alde-
lis udhen skadhe — och skall byen inthet holde fer-
digh vthen alle mytt peel, mytt belker och broen Owen
mellem bege ende. Till windesbyrdt at saa skall hol-
des haffuer iegh hengt mytt indzegelle nedhen for
thette mytt opne breff. Dat. Ribe anno dui MDXXVI
Die sancti Laurentii.

8.

Alle men thette breff see eller höre helse wii
Andersz Eysen Fowet i Kalslunde Hered, Jeib Nielsen,
Peder Lawssen, Jep Pederssen, göre wii Widerligt aar
efster Gudz Byrd MD octavo Odensdag nest efster

helige tree Konge Dag war skikket po forne Herredzing hederlig Man Mester Lambert Kanik i Ripe ok fegh en wwillig Stokkeneffnd af 12 Dannemen Jeib Nielsen, Peder Lawesen, Ogi Pouelssen, Mattis Truelssen, Nis Hansen i Fardrop, Peder Pederssen, Lasz lassen, Grawers i Linterop, Lawe Anderssen, Anders Knuttssen, Anders Warbo, Hans Pedersen i Fardrop, thesse XII Danne Men the elste og the beste Herredz Men the wonne poo theres troo Siell og Sannen, ath thennom full wider er i sannen och mange flere Herredz Men met them och thennom icke annet mynnes en Lawe Jenssen i Hiortwadh han hawer aarlige gifwen til Skyld af forne syn Gard Hjortwad III orthogh Korn til Capittell i Ripe och alder han gaff mere til *Frwer Kloster wedh Ribe en ien örtogh Korn fförre end Kri stern Jwde han nödde ok twangh ham tiil at giffve mere, ok alder han wanthe sigh ther mere in med Lowen i nogher madhe.* Ok at soo er wonnet ok tyget her for Dom som forscREWET star, thet witne wii met wore Jngsegell hengendes neden for thette Breff. Datum ut supra.

¶.

Iech Lydich Hartloffsen borgemester i Ribe bekennes meth thette mith obne breff, och myn arwing skyldigh at ware thenne breffwiser *Truwels Nielsen Forstander i Fruer Kloster i Ribe* och hans Arwing thredyve Lyb. mark gothæ Penning som i Lybech och Hambnrg geue och genge ære, for huike Penning jech til Pande setter hannem mit lordh som iech hauer lig-

gende wden nörre Port ta den Ghade som ligger til
Fruer Kloster och westen wiith Ghaden som olaff
 Jeypssen, Hans Stach och Grawers Jenssen nw i weræ
 haue for beskethen skyld meth sodhan underschethe at
 iech æller myn arwingh schall giue for^{de} Truwels
 Nielssen eller hans arwing huart aar to lyb, mark til
 schyld aff thet for^{de} Jordh saa lenge som iech eller
 myn arwing the forsaud xxx mark i være haue och i
 twynne thiidhe wth ad giue somær 1 mark wm Mis-
 sumer och en mark wm sti andree Dagh, som war stads
 rente reth wdwise och schal engen skyld eller rente
 afflass i for^{te} Houethstool, item ware thet saa, ath
 iech eller myn arwyng wil thet forsaud Jordh ighenn
 lööse eller forsaud Truwelsz Nielsen eller hans arving
 vele theres Penningh æy lenger umbere, tha schal en
 then anden athware eth halt aar tilforne och fyrist thet
 halue aar forgangen ær, tha schal iech och myn ar-
 wing giue och betale for^{de} Truwels Nielsen eller hans
 arwing the forsaud xxx lyb, mark igheen uden nogher
 Hinder eller Hyelperethe ther yuer tilbinder iech
 megh och myn arwing for^{de} Truwels Nielsen och hans
 Arwing then forsaud Jordh meth sin Rethicheyth i
 brethe och i lengde ath frii och frelse och fulkome-
 lig til eth stande for eth Pant for huer Mans atale,
 som ther kand pa tale met rethe. thes til tyghe och
 wynnesbyrd tha hauer iech for^{de} Lydich Hartloffsen
 ladeth henge mit inzegel nethen for thette breff met
 ander dandemens inzegel, som ær olaff Jeypsen Radh-
 man i Ribe, Johan Erlandssen och Anders Niessen By-
 men i thet samme steth, som iech hauer beteth och
 thette wetherligt ær. Datum Ripis Anno D^m MCDXLVIII
 in profesto S^ti Severini Episcopi et martiris gloriosi.

I Forbindelse hermed staaer et senere Document, hvorved Capitlet forpligter sig at holde en Begængelse hvert Aar, Tirsdag efter Valentini, for *Truels Nielsen*, hans "Husfru" *Mette* og deres Forældre, fordi han har opladt til Capitlet forommeldte Toft uden for Nør-report, som han havde faaet i Pant af Borgemester *Lydik Hartlefsen* for 30 mk. lybsk. Dat. feria 3tia ante valentini 1454.

10.

Omnibus presens scriptum cernentibus Petrus Dei gratia Ripensis Episcopus Salutem in Domino sempiternam. Discretione noverint singulorum, quod licet tenore presencium recognoscimus nos fuisse anno Domini millesimo trescentesimo quinquagesimo proxima sexta feria post Mathie Apostoli in placito justiciario Domini Ducis Jucie personaliter constitutos et donasse ac libere scotasse Canonicis Ripensibus communitatem habentibus omnia bona nostra in Parochia Jernæ et omnia bona nostra in Parochia Bellyn, que habuimus de Domina Gertrude relicta Henrici Litlæ et bona nostra in Thordorph Mark, que habuimus de Henrico Kreest in Parochia Brunnum sita cum omnibus suis pertinen- ciis mobilibus et immobilibus nil excepto modos tamen et condicione, que secuntur, volumus observari, ita videlicet, quod dicti Canonici per procuratorem suum predictorum bonorum redditus in *tres partes* dividi faciant annuatim, quorum unam partem pro distribucionibus in choro augmentandis sibi retineant, *aliam partem* Monialibus Ripis amicorum adjutorio destitutis

et magis egentibus infra portam earum distribuant et assignent, et terciam partem pauperibus in casis degentibus sive ostiatim mendicantibus conferant sine fraude, prout coram Deo voluerint respondere. In cuius rei testimonium majus sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Datum anno quo supra, in profesto annunciaconis virginis gloriose.

III.

Hogeborne Försthe aller Naadigste Herre och Konning wilde eders Naades kongelige Mats hogmegtighet werdes for gudz skyldt at wide at wores dyb indt fore wores by Riipe er saa gott som paa en stoer ferring weg igien dreffwen szza at wy eki kunde fanghe en baad indt i aaen tiil skibbroen vthen westhen wedder oc floedt: Saa achte wy mett gudz och E. k. m. tröst tage ossz thenne szommer fore at wille forbethre then thet yderste gudt wil vndhe lycke oc naade tiil, och thet kunne wy icki bekomme uthen e. k. mats help oc bistandt: som e. k. mats Rentemester iörgen *Pederszen*¹⁾) vel wed oc kand widere berette fore e. k. m.

Sammeledes giffue wy e. k. m. ganske ydtmyge ligen til kende at ther ligger en liden By vthen fore wores by Ripe vdi wor Byes reft, heder *graffsogen* som nogle aar tiil forne ickj wor vthen nogle smaa husze saa en fattig meniske kunde bo vdi, ther eblandt haffde the iumfruer two smaa bygge som stodt paa theres

1) Jörgen Pedersen Rentemester omtales i Ribe Raadstue Prot.
Anno 1544.

agger ender oc haffde inthet at bruge ther tiil vthen huad forstanderen i samme closter vilde faae thennem tiil en sk. korn ij eller try af samme closteragger: som nu er laugdt tiil slottet:

Saa haffuer St. *Jörgen* som e. k. m. nu haffuer vnth tiil hospitalet i Riipe nogle boendes paa en tofft eller two som skylder inthet szaa got ther aff tiil Hospitalet andhet thet bleff thennem aff förste stedt at bo ther for theres sygdom oc armodt szom oc *jörgen*

Ther foruthen er ther nogle smaa toffte som ligger tiil st. *Karine* swortebrodre sognekirke somme skylder III sz. aarlig somme two sz. oc somme vi sz. danske oc enthet andhet saa thet ickj belöber sig ther aff vthen 1 mk. d. ther fra i thet meste beregnet.

Paa samme toffter oc bygge er bygt saa stoer en forszammeling som huerken en part aff thennem skatter e. k. m. eller byen saa thet er jwel paa thet neste saa stort som fierde parten aff byen oc driffue vores forthe oc bruge byens egendom saa got som, osz alle tiil fortredt oc fosz foruthen nues anthen besuering oc gudzfortörnelse som ther skeer hwilket wy e. k. m. nw kort ickj kunde scriftlig saa tiil kende giffue: wthen e. k. m^{ts} store bemödelse, oc belöber alles theres wdgiffst ickj offuer 1½ Dr i thet högeste thi enthen giffue e. k. m. eller tiil byen.

Therfore allerkiereste naadigste Herre oc konning er woes gantske ydmyge bön oc begeringhe at e. k. mat. for gud skyld wil werdes tiil at ramme then fattige byes gaffn och besthe at wy motte bliffue vdassue mett samme vnyttige bygning oc folck, som osz saa

storligen henghe paa halszen bode mett ett oc andeth, hwilke aff thennem ther welige ere oc wille flytte y byen tiil osz tha er ther wel rwm thennem wele wy mett gudz tröst saa handle met som wy wille antware for gud oc were bekendt for ethers k. mat. Oc gissne eders k. mat. all then aarlige rente som e. k. m. hör ther aff oc hospitalet oc kirken hues thennem aarligen hör oc thet epter eders K. mats egen gode tycke og wilie forbethre, paa thet at byen ickj widere skal komme aff thennem i skade eller forderff: som befröchten des er enthen mett brandt eller andhen forrederi, helst forthi forszamlinghen er gantske stoer oc mest löszafftig som e. k. m. wel ydermere i fremtiden kan komme i forfaringe.

Kiere naadigste Herre vdi hues maade wy thet enthen mett Liiff eller godz i noghen maade epther wores fattiige ringhe formöge. igien forskylde kunde, som wy dog pligtig ære tha skall e. k. m. nest (gudz?) help ther til finde osz gantske welwillig.

E. K. M.

ytmyge oc pligtige Tjenere
Borgemester oc Radt af Ripe.

---

thette bestaaer ieg Korfits Wiffeld mett egen handscrifft att thette forne er lest ord fran ord for K. Mt.

Alle mend thette breff seer eller höre lesze hellser wy Niellsz tögeskou byffoget vdi Rybe mattz epssen graffuers ryber ebbe clementssen claves iffuerssen och Hans knudssen borgher sammested ewindelig

met gud oc kundgiöre for alle met thette wort opne
 breff Aar etc. MDXLVII then Lössuerdag for Sanctorum
 phylippi et bacobi apostolorum dag paa ryber byting
 wor skicket for osz oc megnige almossue som then
 dag ting sögtte thenne bressuiszer *Niellsz thermenssen*
 byens kementer som loffuelig bedes finge och framle-
 dede en swild tingz vinde aff otthe wvildige dannemend
 som er Mattz epszen graffuers Ryber olluff Stabi Mattz
 knudtszen peder krage Jens twillde ebbe clementszen
 oc christen trellundt thisze for^{ne} otthe dannemendt alle
 samdregttelige wonde paa therris christelige tro seel
 oc sanden at thy neruerendes hosz wore samme dag
 paa for^{ne} ting hörde oc soffue at for^{ne} Niellsz thermenszen
 paa byens wegne haffde standen tree samfol-
 dige ting och liudelige effter konniglig Maicstattz domsz
 breffues liudellsze forboden alle grauszogen mend at
 bygge oc baa sammested offuer then thermyns liudel-
 szze som samme forscreffue wor kiereste naadige Her-
 res bress melder indholder oc Itthermere vduiszer Och
 ther som nogen forherder thennom at side offuerhö-
 righe emod samme ko: Mats bress at were whörsom-
 lig oc thy lider nogen brast oc skade ther offuer aff
 nogen ryber Indbygher tha shulle thii haffue ther for
 hiemgialld Oc bestod dommer oc menige tingmend
 at for^{ne} Niellsz thermenszen haffde standen then förste
 dregting epter paaske oc tho ting ther epter oc loffuel-
 lig giffuet them mondelig tiil kende at huer aff them
 skullde vide rette segh therepther At saa er wonden
 for osz thet winde wy framdeilisz met wore Indzegler
 trichendes neden for thette wort opne breff.

13.

Wii Chriistiann mett gudz naade Danmarcks Norges, Wendiis oc Gottes Konning . . etc. Giöre alle wittherliigtt att epter thiis wore vndersaatthe borgemeester raadmennadt oc menige borgere vti wor kiöpstedt Riibe haffue hafft theriis fuldmectige her hoss oss oc berett Hvorlediis at for^{ne} wore vndersaatte haffue stoer oc merckeliig skaade vti mange maade aff graffuer sogen bye oc thet folek ther vti boer wdenn for Riibe liigen-dis oc ther bruge theriiss byes fortaa oc tiisliigeste att ther hollis megett löszagtiige folck Thaa paa thett att for^{ne} wor kiöpstedtt Riibe saa meget thes bedre kandt blifue wedt magtt oc wore wndersaatthe wedt theres nering oc bierring haffue wii vndlt oc tiilladett oc nu mett thette wortt obne bress vnde oc tiillade att for^{ne} graffuersogen bye skall strags affbry-dis oc ödeleggis oc ingen epter thenne Dag att sculle mwe tiilstedis ther att boe eller haffue theriiss waning oc ther som nogenn findis att boe vti for^{ne} Graffuersogen bye oc icke haffue afflööt inden sancti hans dag midsommer förstkommen dis tha schall wore vndersaatthe vti Ribe haffue fuldmagtt thet att ödeleghe, oc ther som nogenn aff thennom som boe vti Graffuersogen bye wiile Indflötte wdi Riibe oc ther bögge oc boe oc skatte oc skylle liige wedtt andre Borgere ther gammesteths thaa skall thet thennom were friitt faare Thii forbiude wii alle ihvo the helst ere eller were kunde Serdellis wore fogetther Embitzmenn oc alle andre nogeu att tiilstede att hygge eller boe vti for^{ne} graffuersogen bye cpter som forschriiffuit staar eller thennom her emodt at hindre eller i nogenn maade

forsangh att giöre Wnder wortt hylst oc naade Giffluet paa wortt Slott Kollinghws Sönndagenn quasi modo geniti Aar MDXLVII Vnder wortt Sygnet.

Rtoes

Per ebbesen
Höuittzmand paa lundenis
oc Jyrgen persen
renttemester.

14.

Jordschylde aff Ribeby paa S. Jörgens Jord i Graff-sogen som er VIII march och X sz d.

Wii Effterschreffne Borgemester och Raad vdi Ribe giöre witterligt med dette wort obne bress at wii Kien-des os och woris effterkommere, och paa Meeninge Byens wegne, at haffue nogen Jordt hertill Byen, som legendis er hervdi *Grawsogen*, som *kaldis S. Jörgens Jord*, met huilchet Koniglige Maytt. wor Kiereste Naadigste Herre, Naadeligen haffuer vndt Byen til Euindelig Eyendomb, att Byen Aarlige Aar hereffter schal giffue til Hospital udi Suorthbrödre, Otte march Thischilling dansche pending, huilche Byens Kemener schal betale och wdrette paa Thuende thider, som er hal-deelen vd at giffue om Midsommer som er III mk. 5 sz. och om S. Andreæ Dag de andre III mk. V sz. som wiis och wanlicht er her udi Ribe, och beplichter wii os och woris effterkommere, paa Meeninge Byens wegne at wdgiffue samme forne Jordschylde huert aar i sin betemmelig tid och holde forne Hospital det al-dielis schadislöst udj alle maade effter denne dag,

och naar som slig Pending icke Kommer till slige fattige Stacharle deris ophold, Meden brugis Eller til nogen andre deris therffue och Nytte, daa schal Bormester och Raad, som daa befalling haffue tage det och giffue det til Stackarle deris ophold huort dennemb helst lyster, som de wille Ansuare for Gud och were bekiedt for Kongl. May^{tr} Til ydermere Widnisbyrd lader wii henge wore Stadz Secret nedenfor dette wort obne Breff. Schreffuit i Ribe Sancti Olai Regis Dag Aar MDXL paa det siuende.

15.

Af Raadstubog for 1590—1654.

- 1597, 2 Sept. feste Jens Laugeszen *Graff Sogen Marcks* Affgröde vdi Sex Aar, huert Aar for XXIII Daller, Regnendiz fra thenne Dag Til huer St. Morthens Dag att Betalle.
- 1604, 4 Jan. For meeninge Borgemestere och Raadt och 24 Mendt som tillstede waare feste Jens Laussen *Graffs Sogen Marck* vdi vj Aar, huert aar for XV Daller.
- 1610, 3 Sept. Feste Jensz Lauszen *Grausom* (sic) Marek vdi 6 Aar och schall han giffue huert Aar XV slett Daller huer til 32 sz. lb.
- 1616, 21 Aug. feste *Hans Heggelund Grausogen march* och Eng vdi Segs Aar fraa dette Aars dato Och schall giffue Aarligent deraf XV Daller huer til 32 sz lübsch.
- 1622, 30 Aug. feste Wellemb Hanszen *Grauffsougen Marck* och Eng vdi Segs Aars thidt fraa dett

Aars Dato at angha, Och schall hand Aarlingen
giffue der aff thil Byen 55 daller huer daller
til 32 sz lybsch Som schall vdgiffues thil Rette
Aarthide huer St. Morttens dagh.

1629, 22 Aug. bleff Begge Borggermestere vndt och
bevilliget *graiffsogen Marck* och Eng vdi Sex
Aar fraa dette Aars Dato vden Afgift vdi
forskne Aaringe ephterdj adt deres Enge Som
ligge til deres Einbeder ere meget forderfuet
aff sand och Stormflodt.

(Om Graffsogenmark forekommer nu Intet förf-
end)

1646, 25 Martii. Paa Riber Raadhusz neruerinde
Borgemester och Raad saa (och) de tilforord-
nede 24 Mend, som i Dag tilstede wor dieres
Neruerelsze og sambtöche feste Borgemester
Peder Söffrensen Siebiere Toft och *Hans Heg-
gelunds* March att bruge Affgröden aff i Sex
Aar, att angaa nu i dette Aar och bruge til
forde Sex Aar er wde, och schal han deraff
giffue byen aarligen Tröduffue Slette Daller,
huorpaa hand strax betalte til Hans wandell
semten Slette Daller som han schal haffue til
Teepenge (sic) til Kjöbenhaffn, disse penge sich
Hans wandell icke Af Aarsagh han icke komb
paa samme Reigse til Kjöbenhaffn, mens Bor-
gemester haffde dem ei sjelff Endnu hoes sig.
(Denne Borgemester Peder Söffrensens Fæste
maa være bleven forstyrret, saafremt Hegelunds
och Grauslundtmark er eet; thi)

1647, 22 Febr. Feste Anders Suane *Grauszlundt*

marck med hendes tilligendes Engh vdi neste 6
Aar fra denne Dag beregnit, och schal aarlig
der aff give **55** Slette Daler.

- 1653,** **22** Febr. feste V. Anders Suane *Graffsmarck*
met tilligendes Eng vdi **6** efterfölgende Aar
och schal aarligen giffue til Affgift til Byen
Penge **60** Slette Dall.
-

De af Skolens Disciple, som iaar underkastet sig
Dimissions-Examen, ere:

- 1, Sophus Magdalus Høxbro**, en Son af den afdøde Amtsprovst Dr. Høxbro i Nødding;
- 2, Frøde August Bøgh**, en Son af Toldinspec-
teur Bøgh i Ribe.

Ligesom Dimissionen forudsætter et tilfredsstillende
Udfald af Prøven, saaledes afgaae Dimitterne i
den Orden, som Examens-Characteren bestemmer.

Examen begynder d. 14de September og holdes i følgende Orden:

Løverdagen	d. 14de Sept.	alle Classer (Dimittend. indbef.)	latinsk og dansk Stiil.
Mandagen	— 16de —	Form. Dimittenderne	Mathematik og Tydsk.
		Efterm. Dimittenderne : : :	Religion og Fransk.
Tirsdagen	— 17de —	Form. Dimittenderne og 4de Classe	Skriftlig Overs. fra Latin.
		Efterm. alle Classer : : :	Gymnastik.
Onsdagen	— 18de —	Form. Dimittenderne : : :	Latin og Græsk.
		Efterm. alle Classer : : :	Hebraisk.
Torsdagen	— 19de —	Form. Dimittenderne : : :	Historie og Geographie.
		Efterm. alle Classer : : :	Naturhistorie og Tydsk.
Fredagen	— 20de —	alle Classer	Latin.
Løverdagen	— 21de —	. . . . .	Historie og Geographie.
Mandagen	— 23de —	. . . . .	Mathematik.
Tirsdagen	— 24de —	. . . . .	Religion.
Onsdagen	— 25de —	. . . . .	Fransk.
Torsdagen	— 26de —	. . . . .	Græsk.
Fredagen	— 27de —	. . . . .	Dansk.

Examinationstiden begynder hver Formiddag Kl. 8, Eftermiddag Kl. 2.

Den os anbetroede Ungdoms Forældre og Paarsrende, saavelsom andre Skolens Velhavere, indbydes herved til at overvære Examen og den Høitidelighed, med hvilken den sluttet Mandagen den 30te September, om Eftermiddagen Kl. 3.